

Výběr rozhodnutí ESLP pro justiční praxi

1/2019 ročník XXV



Výběr rozhodnutí ESLP pro justiční praxi

Výběr rozhodnutí ESLP pro justiční praxi je připravován v kolektivu soudců Nejvyššího soudu, vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva a pracovníků z oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu a má za cíl zvýšit povědomí odborné právní veřejnosti o aktuálních a konečných rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Ve snaze o maximální informovanost jsou skutkový stav a řízení u vnitrostátních soudů shrnuty stručně tak, aby měl čtenář dobrý přehled o základních důvodech stížnosti. Důraz je kladen na pečlivý výběr nejpodstatnějších částí odůvodnění rozhodnutí, které jsou předloženy. Autorské komentáře, zpracované většinou soudci Nejvyššího soudu, vystihují přínos daného rozhodnutí pro české právní prostředí, odkazy na články Úmluvy a příslušná dotčená ustanovení národního práva spolu s uvedením klíčových slov zvyšují odbornou hodnotu periodika.

Redakční rada:

Předseda: prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.
Členové: JUDr. Antonín Drašík, Mgr. Aleš Pavel, JUDr. Robert Waltr,
JUDr. Lubomír Ptáček, JUDr. Vít A. Schorm, JUDr. Pavel Simon,
Mgr. et Mgr. Katarína Šipulová, M. St. (Oxon), Ph.D. (MUNI),
JUDr. Ivo Kouřil
Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: podatelna@nsoud.cz

Ročník XXV, číslo 1/2019

Vychází 21. 3. 2019

ISSN 1214-3839, MK ČR E 1200

Vzor citace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva:

- Kummer proti České republice, č. 32133/11, rozsudek ze dne 27. 3. 2014
- Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05 a 22228/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2011, § 118

OBSAH

Slovo úvodem	s. 1
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 76639/11 ve věci Denisov proti Ukrajině	s. 3
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 31536/07 ve věci Tchokhonelidze proti Gruzii	s. 19
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 19510/15 ve věci Toubache proti Francii	s. 30
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 35132/08 ve věci Dimitrov a Momin proti Bulharsku	s. 40
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnostech č. 35553/12, 36678/12 a 36711/12 ve věci S., V. a A. proti Dánsku	s. 51

SLOVO ÚVODEM

Vážení čtenáři,

počínaje číslem 1/2019 bude vycházet toto periodikum pod názvem „Výběr rozhodnutí ESLP pro justiční praxi“.

Dovolu mi představit tuto změnu v širším kontextu vzniku a vývoje podoby publikace, kterou držíte v ruce. Tzv. „modrá sbírka“ Nejvyššího soudu začala vycházet čtyřikrát ročně jako přílohový sešit Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek (tzv. „zelené sbírky“) v roce 1995, pod názvem Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku.

Vznik tohoto tehdy přílohového sešitu byl ovlivněn rostoucím zájmem českých soudců o rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva poté, co se Česká republika stala smluvní stranou Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, a to za situace, kdy se tehdejší soudce Nejvyššího soudu České republiky, JUDr. Karel Jungwiert, stal v září roku 1993 prvním českým soudcem Evropského soudu pro lidská práva.

Model přílohového sešitu k zelené sbírce a vytvoření „druhé sbírky“ Nejvyššího soudu byl podněten snahou Nejvyššího soudu zpřístupnit aktuální judikaturu štrasburského soudu nejen soudcům Nejvyššího soudu, ale také soudcům nižších stupňů soudní soustavy, kterým se fakticky podobným způsobem zpřístupňovala nejdůležitější rozhodnutí Nejvyššího soudu v zelené sbírce. Zatímco vydávání zelené sbírky má zákonný podklad (§ 24 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích), který sleduje jako cíl jednotné rozhodování soudů, vydávání modré sbírky bylo vedeno skutečností, že ochrana práv garantovaných Úmluvou není úlohou pouze evropských, ústavních nebo nejvyšších soudních instancí, ale v moderní terminologii štrasburského dialogu jde o sdílenou odpovědnost všech soudů státu, který je smluvní stranou Úmluvy.

Dalších změn dostal sešit v roce 2014, kdy se tehdejší předsedkyně Nejvyššího soudu JUDr. Iva Brožová stala předsedkyní redakční rady. Ve snaze o zvýšení počtu referovaných rozhodnutí Soudu bylo upuštěno od dvojjazyčného formátu, přičemž důraz byl kladen zejména na praktickou využitelnost této judikatury u českých soudů. Počínaje číslem 2/2014 vycházela Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek s podtitulem „Výběr judikátů Evropského soudu pro lidská práva považovaných Nejvyšším soudem za významné pro justiční praxi“. Nejvyšší soud začal napříště zpracovávat anotace pouze u konečných rozhodnutí Soudu s velmi stručným shrnutím skutkového stavu s tím, že důraz byl kladen na pečlivý výběr nejpodstatnějších částí odůvodnění rozhodnutí, které jsou následně překládány. Členové redakční rady, tedy zejména soudci Nejvyššího soudu, začali zpracovávat autorské komentáře, které vystihují přínos daného rozhodnutí pro české soudy, a pod hlavičku každého zpracovávaného rozhodnutí přibyly odkazy na články Úmluvy a příslušná dotčená ustanovení národního práva spolu s klíčovými slovy.

Se změnou předsedy Nejvyššího soudu v roce 2015 vycházela modrá sbírka až do posledního čísla roku 2018 pod názvem „Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek“ a podtitulem „Výběr důležitých rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi z pohledu Nejvyššího soudu“. Od roku 2016 vycházelo periodikum s novou modernější obálkou, kde již na první straně chyběl černý pruh se státním znakem a v posledních číslech už v tiráži nebyla ani zmínka o tom, že sbírka vychází jako přílohový sešit zelené sbírky.

V roce 2017 vytvořil Nejvyšší soud ve spolupráci s nakladatelstvím Wolters Kluwer elektronickou verzi modré sbírky obsahující výběr důležitých rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva a aktuální čísla i archiv této sbírky jsou pro předplatitele dostupné z nové domény eslp.nsoud.cz. Vytvořením tohoto elektronického nástroje pro práci s modrou sbírkou reagoval Nejvyšší soud na poptávku veřejnosti po snazší práci s elektronickými dokumenty, které se dobře zobrazují na mobilních zařízeních. Samostatný webový portál umožňuje snadnější vyhledávání a komfortnější uživatelské prostředí zejména pro ty, kteří pravidelně pracují s lidskoprávní judikaturou.

Výše uvedenými kroky Nejvyšší soud zpřístupňuje judikaturu Evropského soudu pro lidská práva v tištěné i elektronické formě pravidelným i novým odběratelům, kteří oceňují vysokou odbornou úroveň, kvalitu, aktuálnost a přínos periodika pro české právní prostředí. Publikace již není svými čtenáři vnímána jako přílohový sešit zelené sbírky a tato skutečnost vedla i k rozhodnutí o změně jejího názvu. Název „Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek“ zásadně implikuje zelenou sbírku obsahující rozhodnutí Nejvyššího soudu a pro modrou sbírku s podtitulem „Výběr důležitých rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi z pohledu Nejvyššího soudu“ je titulek s označením Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek zbytečný a zavádějící.

Název „Výběr rozhodnutí ESLP pro justiční praxi“, pod kterým bude publikace vycházet od prvního čísla roku 2019, byl pečlivě vybrán redakčními radami jak modré, tak i zelené sbírky, přičemž ve prospěch stručnosti není nutné v názvu zdůrazňovat roli vydavatele – Nejvyššího soudu – která se v zásadě nemění. Jsem přesvědčen, že se název „Výběr“ časem mezi čtenáři vžije; ve prospěch dosud populárního názvu „modrá sbírka“ svědčí však už pouze nezměněná barva obálky.

Nejvyšší soud je přesvědčen, že Výběr rozhodnutí ESLP pro justiční praxi bude i nadále cenným zdrojem informací, který bude sloužit soudcům při rozhodování o právech a povinnostech občanů ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva.

Mgr. Aleš Pavel

výkonný redaktor a člen redakční rady Výběru rozhodnutí ESLP pro justiční praxi

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
VĚC DENISOV PROTI UKRAJINĚ
(rozsudek ve věci Denisov proti Ukrajině, stížnost č. 76639/11)

Dotčené články Úmluvy:

čl. 6 odst. 1, čl. 8 Úmluvy, čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 7, 10, 36 Listiny základních práv a svobod

zákon č. 6/2012 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích)

zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů

Klíčová slova:

soudci – justice – **nezávislost** – **nestrannost** – spravedlivý proces – disciplinární řízení – pracovněprávní spory – soukromý život

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (dále také „Soud“) je vedle věci Baka proti Maďarsku, stížnost č. 20261/12, dalším příspěvkem k otázce odvolatelnosti funkcionáře soudu a regulérnosti procesu, který k takovému výsledku vede. Soud shledal porušení práva na spravedlivý proces, neboť orgán rozhodující o odvolání stěžovatele nesplňoval záruky nezávislosti a nestrannosti, které musí být garantovány v signatářských státech Evropské úmluvy o lidských právech. Soud se s připomenutím závěrů vyjádřených ve věci Oleksandr Volkov proti Ukrajině, stížnost č. 21722/11, 9. 1. 2013, znovu podrobně vyjádřil k personálnímu obsazení kárných senátů, které shodně jako ve věci Oleksandr Volkov proti Ukrajině i zde vykazovaly shodné strukturální nedostatky, navíc podpořené zdáním osobní podjatosti, kdy jeden ze soudců kárného senátu sehrál na počátku, jakožto předseda Rady soudců správních soudů, roli v předběžném prošetřování věci a podílel se na podání návrhu na zahájení řízení o odvolání stěžovatele. Závěry zde vyslovené jsou cenné zejména při úvaze, jakým způsobem musí být nastaven spravedlivý systém odvolávání soudců, aby současně nedocházelo k zpochybnění zásadní teze, že nezávislé soudnictví je podmínkou demokratického právního státu, neboť jen nezávislé soudy mohou chránit jednotlivce před silnější státní mocí.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel je kariérní soudce, který byl v roce 2005 jmenován soudcem Odvolacího správního soudu v Kyjevě a v roce 2009 byl jmenován na dobu pěti let do funkce jeho předsedy.

V roce 2011 samosprávný soudcovský orgán Rada soudců odvolacích správních soudů provedl šetření, z něž vyplynuly jisté nedostatky ve fungování Odvolacího soudu v Kyjevě. Soudce K., který byl členem rady, která šetření provedla, podal návrh na odvolání stěžovatele z funkce předsedy soudu.

Téhož roku proběhlo v nepřítomnosti stěžovatele řízení před Vysokou soudní radou (dále jen „VSR“). VSR uzavřela, že šetření prokázalo ve fungování odvolacího soudu zásadní nedostatky a pochybení a že zde docházelo k porušování zásad fungování a organizace justice, přičemž tato selhání připisovala právě stěžovateli. VSR následně rozhodla o odvolání stěžovatele, a to čtrnácti hlasy ku čtyřem. Mezi členy VSR rozhodujícími ve věci disciplinárního provinění stěžovatele byli čtyři soudci, z nichž jeden byl soudce K., který podal podnět k zahájení řízení.

Stěžovatel napadl rozhodnutí před Vrchním správním soudem (dále jen „VSS“) a uvedl, že rozhodnutí VSR bylo nezákonné a nedůvodné. Zdůrazňoval přitom, že VSR nespĺňuje požadavek nezávislosti a nestrannosti zakotvený v čl. 6 Úmluvy. Dále se domáhal též odškodnění za snížení platu po dobu jeho zbavení funkce předsedy soudu. VSS nejprve odmítl stěžovatelovo odvolání v části, v níž se domáhal odškodnění, neboť měl za to, že nemá pravomoc v této věci rozhodnout. Následně odmítl též stěžovatelovy námitky týkající se jeho odvolání. VSS dospěl k závěru, že rozhodnutí VSR neporušuje ukrajinskou Ústavu ani zákony, a je proto zákonné.

Stěžovatel nadále pracoval jako soudce odvolacího soudu až do roku 2013, kdy rezignoval krátce před dosažením důchodového věku.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 Odstavec 1 ÚMLUVY

38. Stěžovatel namítal podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, že řízení před VSR a VSS týkající se jeho odvolání z funkce předsedy Odvolacího správního soudu v Kyjevě nebylo v souladu s požadavky na nezávislost a nestrannost. Dále si též stěžoval, že VSS dostatečně nepřezkoumal jeho případ, čímž porušil jeho právo na přístup k soudu.

39. Rozhodná část čl. 6 odst. 1 stanoví, že:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě (...) projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.“

A. Přípustnost

1. Podání stran

40. S odkazem na principy vyslovené v případě Vilho Eskelinen a ostatní proti Finsku ([VS], stížnost č. 63235/00, 19. 4. 2007, § 62) stěžovatel tvrdí, že se na jeho případ aplikuje civilní rovina čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Národní právo výslovně nevylučovalo přístup k soudu: jeho případ byl přezkoumán VSR, jež vykonává soudní funkci, a následně též VSS, běžným soudem fungujícím v rámci národního soudního systému. Z toho plyne, že domácí právo nevylučuje v takových případech přístup k soudu, a proto první krok testu stanoveného ve věci Vilho Eskelinen a ostatní nebyl naplněn. Nadto stěžovateli jeho odvolání z funkce způsobilo finanční ztrátu s ohledem na degradaci jeho postavení. Ve své původní stížnosti stěžovatel uvedl, že čl. 6 byl v jeho věci aplikovatelný také ve své trestní části. Nicméně ve svém pozdějším podání velkému senátu uvedl, že aplikovatelnost čl. 6 je v jeho věci omezena výhradně na jeho civilní část.

41. Vláda uvedla, že civilní rovina čl. 6 nemůže být aplikována, neboť zde není žádné právo soukromoprávní povahy, o které by se v této věci jednalo. Spor byl veden výhradně na úrovni veřejného práva, a pokud jde o nárok na náhradu majetkové újmy uplatněný stěžovatelem, šlo o nízkou částku (viz § 22 výše), která pro něj nemůže představovat podstatnou újmu. Z těchto důvodů vláda uvedla, že předložená stížnost je *ratione materiae* neslučitelná s Úmluvou.

(...)

3. Hodnocení Soudu

43. Strany se shodují na tom, že čl. 6 odst. 1 nelze v předmětné věci aplikovat v jeho trestní rovině. Řízení se vskutku netýkalo stanovení trestní sankce a trestní rovina článku se proto neaplikuje (viz obdobně Oleksandr Volkov proti Ukrajině, stížnost č. 21722/11, 9. 1. 2013, § 93–95).

a) Obecné předpoklady aplikace civilní roviny čl. 6 odst. 1

(i) Rozhodné principy

44. Aby bylo lze aplikovat čl. 6 § 1 v jeho „civilní“ rovině, musí existovat „spor“ ohledně „práva“, jehož existence v domácím právním řádu není vyloučena, nehledě na to, zda je takové právo chráněno Úmluvou. Spor musí být opravdový a závažný, může se týkat nejen samotné existence práva, ale též jeho rozsahu a způsobu výkonu, a konečně výsledek sporného řízení musí být přímo rozhodný pro předmětné právo; pro aplikaci čl. 6 odst. 1 tedy nepostačí, pokud je zde pouhá souvislost nebo nepřímý následek (viz, mimo jiné, Boulois proti Lucembursku [VS], č. 37575/04, 3. 4. 2012, § 90; Bochan proti Ukrajině č. 2 [VS], č. 22251/08, 5. 2. 2015, § 42; Lupeni Greek Catholic Parish a ostatní proti Rumunsku [VS], č. 76943/11, 29. 11. 2016, § 71; Regner proti České republice [VS], č. 35289/11, 19. 9. 2017, § 99).

45. Článek 6 odst. 1 nezaručuje žádný konkrétní obsah „práv a povinností“ zakotvených v hmotněprávních předpisech členských států; Soud nemůže prostřednictvím výkladu čl. 6 odst. 1 vytvářet substantivní práva, která nemají právní základ v předmětném státě (viz například Roche proti Spojenému království [VS], č. 32555/96, 19. 10. 2005, § 117). Výchozím bodem je tedy ustanovení národního právního řádu a jeho výklad národními soudy (ibid., § 120; viz též Károly Nagy proti Maďarsku [VS], č. 56665/09, 14. 9. 2017, § 62; Regner, cit. výše, § 100). Soud by musel mít silné důvody, aby se odchytil od závěru národních soudů o tom, zda v domácím právním řádu existuje předmětné právo (viz Károly Nagy, cit. výše, § 62).

46. Jakkoliv tedy Úmluva nezaručuje právo vykonávat veřejnou funkci ve správě justice [viz Dzihidzheva-Trendafilova proti Bulharsku (dec), č. 12628/09, 9. 10. 2012, § 38; a Harabin proti Slovensku (dec), č. 62584/00, 29. 6. 2004], může takové právo plynout z domácího právního řádu. In Regner (cit. výše) Soud zdůraznil, že nemůže být pochyb o tom, že o existenci práva ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy nemůže být pochyb tehdy, je-li substantivní právo zakotvené v domácím právním řádu doprovázeno procesním právem domáhat se takového práva před soudem. Skutečnost, že znění právní normy připouští určité uvážení, sama o sobě nevylučuje existenci práva. Článek 6 se tedy aplikuje i tehdy, je-li výsledkem soudního uvážení zásah do stěžovatelova práva (ibid., § 102). V některých případech národní právní řád, jakkoliv nutně přímo nestanoví, že má jednotlivec určité subjektivní právo, přiznává jednotlivci právo na přezkum jím uplatněného nároku; mezi tyto situace patří případy týkající se rozhodování o tom, zda přijaté rozhodnutí bylo arbitrární, nebo přijaté *ultra vires*, nebo zda došlo k procesním pochybením. Tak je tomu v případě některých rozhodnutí přijatých na základě čistě diskreční pravomoci přiznat nebo nepřiznat jednotlivci určité zvýhodnění nebo výsadu, má-li tato osoba právo nechat takové rozhodnutí přezkoumat soudy, které, dospějí-li k závěru, že rozhodnutí je nezákonné, mohou je odstranit. I v těchto případech je čl. 6 § 1 Úmluvy aplikovatelný, a to za podmínky, že jsou-li předmětné zvýhodnění či výsada přiznány, zakládají právo v soukromoprávní rovině (ibid., § 105). Jakkoliv přístup k zaměstnání či funkci může představovat ve svém principu privilegium, které není právně vymahatelné, řečené neplatí o pokračování zaměstnaneckého poměru nebo o podmínkách, za nichž je zaměstnání vykonáváno (ibid., § 117). Ve věci Baka tak Soud například uznal právo předsedy Nejvyššího soudu vykonávat svou funkci po dobu plných šesti let, na které byl podle maďarského práva jmenován (viz Baka, cit. výše, § 107–111).

(ii) Aplikace principů v projednávané věci

47. Soud v první řadě shledává, že aplikuje-li tyto principy na projednávanou věc, lze konstatovat existenci „sporu“ o výkon práva vykonávat funkci předsedy soudu. Pokud jde o to, zda existuje alespoň hájitelné tvrzení o tom, že takové „prá-

vo“ je stanoveno národním právním řádem, je třeba vyzdvihnout, že stěžovatel byl do funkce předsedy Odvolacího správního soudu v Kyjevě jmenován na dobu pěti let (viz § 13 výše) a jeho jmenování do příslušného úřadu nebylo na národní úrovni zpochybňováno. Stěžovatel dostával za výkon funkce předsedy soudu odměnu a jeho odvolání z funkce bylo podmíněno určitými hmotněprávními a procesními podmínkami. Ve světle výše uvedeného a s ohledem na skutečnost, že mezi stranami nebyla existence předmětného práva rozporována, není důvod pochybovat o tom, že právo stěžovatele vykonávat uvedenou funkci bylo stanoveno národním právním řádem. Navzdory jeho jmenování na pět let, právo stěžovatele vykonávat funkci předsedy soudu bylo později omezeno skutečností, že dosáhl v roce 2013, tedy před skončením svého mandátu, důchodového věku (viz čl. 126 Ústavy citované v § 26 výše).

48. Soud dále shledává, že spor mezi stranami byl skutečný, pokud jde o otázku, zda může stěžovatel i nadále vykonávat svou funkci. Nadto byl tento spor také závažný, a to s přihlédnutím k roli předsedy soudu (viz čl. 29 zákona o soudech a soudcích citovaný v § 28 výše) a s přihlédnutím k přímým finančním důsledkům, které pro stěžovatele plynou z jeho odvolání z funkce. V tomto směru se jeví jako nepřesvědčivý argument vlády, že snížení mzdy bylo pro stěžovatele nepodstatné. Nárok uplatněný stěžovatelem před národními soudy byl omezen na krátké období (viz § 22 výše), které v té době již uplynulo, neboť hlavním cílem jím uplatněného prostředku bylo znovudosazení do funkce předsedy soudu. Nicméně finanční následky byly nikoliv nepodstatné z pohledu zbývající doby, po kterou měl stěžovatel funkci nadále zastávat.

49. Konečně spor byl také „přímo rozhodný“ pro předmětné právo, neboť vedl k předčasnému ukončení výkonu tohoto práva stěžovatelem.

b) K „soukromoprávní“ povaze sporného práva

50. Vláda popírala aplikovatelnost čl. 6 s odůvodněním, že spor byl veden v rovině veřejného práva, a nejednalo se tedy o žádné právo „soukromoprávní“ povahy.

(i) Relevantní principy

51. V této souvislosti je třeba uvést, že rozsah pojmu „soukromoprávní“ použitý v čl. 6 není omezen přímým předmětem sporu. Soud naopak přijal širší přístup, podle nějž „soukromoprávní“ rovina pokrývá případy, které mohou mít přímý a podstatný vliv na majetková a nemajetková práva jednotlivce. Touto optikou pak Soud aplikoval soukromoprávní rovinu čl. 6 na celou řadu sporů, které byly podle národního právního řádu veřejnoprávní povahy. Mezi tyto případy patří spory o právo vykonávat určitou profesi (viz *Le Compte, Van Leuven a De Mezure* proti Belgii, č. 6878/75 a 7238/75, 23. 6. 1981, § 47–48; *Philis* proti Řecku č. 2, č. 19773/92, 27. 6. 1997, § 45), spory o právo na příznivé zdravotní prostředí (viz

Taşkın a ostatní proti Turecku, č. 46117/99, 10. 1. 2004, § 133), podmínky zadržetí vězňů (viz Ganci proti Itálii, č. 41576/98, 30. 10. 2003, § 25; Enea proti Itálii [VS], č. 74912/01, 17. 9. 2009, § 103), o právo na přístup k dokumentaci vyšetřování (viz Savitsky proti Ukrajině, č. 38773/05, 26. 7. 2012, § 143–145), spory o neprovedení záznamu o odsouzení v rejstříku trestů (viz Alexandre proti Portugalsku, č. 33197/09, 20. 11. 2012, § 54–55), řízení o nahrazení vazby mírnějším preventivním opatřením (viz De Tommaso proti Itálii [VS], č. 43395/09, 23. 2. 2017, § 154) a odvolání bezpečnostní prověrky civilního úředníka na Ministerstvu obrany (viz Regner, cit. výše, § 113–127).

52. Kromě vlivu výše nastíněného vývoje judikatury byl rozsah „soukromoprávní“ roviny výrazně rozšířen ve vztahu ke sporům týkajícím se zaměstnání ve veřejné správě, tedy oblasti, jež je přímo rozhodná v projednávané věci. Ve věci Vilho Eskelinen a ostatní (cit. výše) Soud s přihlédnutím ke stavu věcí ve smluvním státě a ve světle zachování stejných podmínek pro zaměstnance ve státní správě a zaměstnance v soukromé sféře, zakotvil presumpci, že se čl. 6 aplikuje na „běžné pracovníprávní spory“ mezi civilními úředníky a státem a že je na vládě, aby prokázala, že civilní úředník neměl právo na přístup k soudu podle národního práva a že takové vyloučení práv podle čl. 6 bylo odůvodněné (ibid., § 62). Na základě principů stanovených ve věci Vilho Eskelinen a ostatní byl čl. 6 aplikován na zaměstnanecké spory soudců, kteří byli odvoláni z funkce (viz například Oleksandr Volkov, cit. výše, § 91 a 96; Kulykov a ostatní proti Ukrajině, č. 5114/09 a 17 dalších stížností, 19. 1. 2017, § 118 a 132; Sturua proti Gruzii, č. 45729/05, 28. 3. 2017, § 27; Kamenos proti Kypru, č. 147/07, 31. 10. 2017, § 88), na jejich odvolání ze související pozice, aniž by byly dotčeny jejich povinnosti jakožto soudců (viz Baka, cit. výše, § 34 a 107–111) nebo jejichž výkon funkce byl pozastaven (viz Paula proti Slovensku, č. 33392/12, 23. 5. 2017, § 34). Dále byl tento článek také aplikován na zaměstnanecké spory úředníků, kteří přišli o příspěvek na výkon funkce ve vzdálené oblasti, který představoval zvláštní příplatek ke mzdě (viz Vilho Eskelinen, cit. výše, § 40–41), nebo kteří byli proti své vůli přeloženi k výkonu jiné funkce s nižším finančním ohodnocením (viz Zalli proti Albánii, č. 52531/07, 8. 2. 2011; a Ohneberg proti Rakousku, č. 10781/08, 18. 9. 2012). Nadto ve věci Bayer proti Německu (č. 8453/04, 16. 7. 2009), která se týkala odvolání z funkce státem placeného soudního úředníka v návaznosti na disciplinární řízení, Soud shledal, že spory o „platy, příplatky a podobné nároky“ jsou pouhým demonstrativním výčtem příkladů „běžných pracovníprávních sporů“, na které se čl. 6 v principu vždy aplikuje v souladu s testem Vilho Eskelinen (ibid., § 38; viz též Regner, cit. výše, § 108).

(ii) Aplikace principů v projednávané věci

53. Ve světle výše uvedených principů není argument vlády, že čl. 6 odst. 1 se neaplikuje pouze z důvodu, že předmětný spor je veřejnoprávní povahy, a tedy ne-

jde o žádné právo „soukromoprávní“ povahy, přesvědčivý. Jak bylo výše vysvětleno, i tehdy, pokud se jedná o veřejnoprávní spor, může být ve hře soukromoprávní rovina, převažují-li soukromoprávní aspekty sporu nad aspekty veřejnoprávními ve světle přímých dopadů na majetková a nemajetková práva soukromoprávní povahy. Nadto Soud následuje kritéria stanovená ve věci Vilho Eskelinen a ostatní a aplikuje obecnou presumpci, že přímé dopady na práva soukromoprávní povahy existují v případě všech „běžných pracovních sporů“ týkajících se členů veřejné služby včetně soudců (ibid., § 62 a Baka, cit. výše, § 104).

54. V projednávané věci jde přitom právě o „běžný pracovní spor“, a to zejména s ohledem na to, že přímo ovlivnil (i) rozsah práce vykonávané stěžovatelem jako zaměstnancem a (ii) jeho odměnu, která je součástí jeho zaměstnaneckého poměru (srov. Ohneberg, cit. výše, § 25). S přihlédnutím k těmto dvěma aspektům nelze pochybovat, že daný případ vykazuje „soukromoprávní“ prvky, a to v míře dostatečné, aby byla „soukromoprávní“ rovina čl. 6 ve hře.

55. Pokud Soud dále aplikuje test Vilho Eskelinen, pak konstatuje, že domácí právo umožňuje přístup k soudu v případech sporů týkajících se odvolání z administrativní pozice v rámci justice. S ohledem na to se čl. 6 aplikuje ve své soukromoprávní rovině.

56. Z toho plyne, že námitka vlády týkající se neaplikovatelnosti čl. 6 odst. 1 Úmluvy v projednávané věci musí být odmítnuta.

57. Soud dále poznamenává, že námitka stěžovatele není ani zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy. A není ani nepřijatelná z žádného jiného důvodu. Musí být tedy prohlášena za přijatelnou.

B. Ve věci samé

(...)

2. Hodnocení Soudu

a) Obecné principy týkající se požadavku na „nezávislý a nestranný soud“ ve fázi prvního rozhodování o případu a ve fázi jeho přezkumu

60. Pokud jde o stanovení, zda může být určitý orgán považován za nezávislý – a to zejména na výkonné moci a stranách sporu – Soud se v minulosti zabýval zejména takovými faktory, jako je způsob výběru jeho členů, délka jejich mandátu, existence záruk proti vnějšímu tlaku, a otázkou, zda se orgán jeví jako nezávislý (viz Maktouf a Damjanović proti Bosně a Hercegovině [VS], č. 2312/08 a 34179/08, § 49 a tam citovaná rozhodnutí).

61. Pravidlem je, že nestrannost znamená absenci předpojatosti nebo podjatosti. Podle ustálené judikatury Soudu musí být existence nestrannosti pro účely čl. 6 odst. 1 posuzována podle (i) subjektivního testu, v jehož rámci se zkoumá osobní přesvědčení a chování konkrétního soudce – tedy to, že je soudce předpojatý či podjatý vzhledem ke konkrétnímu případu, a (ii) objektivního testu, v jehož rámci je stanoveno, zda bez ohledu na jednání kteréhokoliv z jeho členů soud jako ta-

kový, a mimo jiné jeho složení, poskytuje dostatečné záruky k vyloučení jakékoliv legitimní pochybnosti o jeho nestrannosti (viz, mimo jiné, Micallef proti Maltě [VS], č. 17056/06, § 93 a další rozhodnutí tam citovaná).

62. Nicméně neexistuje jasná hranice mezi subjektivní a objektivní nestranností, neboť jednání soudce může naznačovat jak nedostatky v nezávislosti soudu jako celku (objektivní test), tak i problematické subjektivní přesvědčení soudce (subjektivní test) (viz Kyprianou proti Kypru [VS], č. 73797/01, § 119). Proto v některých případech, kde může být složité předložit důkazy zpochybňující presumpci subjektivní nezávislosti soudce, požadavek na objektivní nezávislost je další důležitou zárukou (viz Pullar proti Spojenému království, 10. 6. 1996, § 32).

63. Je proto důležité také to, jak se ten který orgán nebo soudce jeví, nebo jinými slovy, „spravedlnost musí být nejen vykonávána, musí být také vidět, že je vykonávána“. Ve hře je totiž důvěra, kterou musí soudy v demokratické společnosti vzbuzovat (viz Morice proti Francii [VS], č. 29369/10, § 78).

64. Konečně koncepty nezávislosti a objektivní nestrannosti jsou úzce propojeny a s ohledem na konkrétní okolnosti mohou být zkoumány společně (viz například Cooper proti Spojenému království [VS], č. 48843/99, § 104).

65. Podle judikatury Soudu i tehdy, pokud orgán s kompetencí rozhodnout o sporu o „soukromoprávní práva a povinnosti“ nespĺňuje všechny požadavky na něj kladené čl. 6 odst. 1, nemusí vždy dojít k porušení Úmluvy, pokud je řízení před takovým orgánem „podřízeno následné kontrole ze strany soudního orgánu, který má plnou jurisdikci a splňuje všechny záruky vyžadované čl. 6 odst. 1“ (viz Albert a Le Compte proti Belgii, 10. 2. 1983, § 29; a Tsfayo proti Spojenému království, č. 60860/00, 14. 11. 2006, § 42).

b) Aplikace principů v projednávané věci

(...)

(ii) Řízení před VSR

68. Ve svém rozsudku Oleksandr Volkov (cit. výše) Soud stanovil množství kritérií, podle kterých je třeba posuzovat, zda VSR jakožto disciplinární orgán pro soudce splňuje předpoklad nezávislosti a nestrannosti. Soud přitom zohlednil svou dosavadní judikaturu a relevantní mezinárodní texty, zejména stanoviska a doporučení dalších orgánů Rady Evropy. V první řadě zdůraznil, že je potřeba, aby bylo zajištěno významné zastoupení soudců v takovém orgánu, přičemž upřesnil, že je-li soud alespoň z poloviny složen ze soudců, a to včetně předsedy s rozhodujícím hlasem, jde o silný indikátor nezávislosti takového orgánu (ibid., § 109). Zadruhé, ve světle nezbytného omezení vlivu politických orgánů na složení disciplinárního tělesa, je důležité zohlednit způsob, jakým jsou soudci do takového orgánu dosazováni, a to zejména s přihlédnutím k tomu, kdo tyto soudce navrhuje a jakou roli hraje justiční komunita v tomto procesu (ibid., § 112). Zatřetí, je

důležité vyjasnit, zda členové disciplinárního tělesa tuto funkci vykonávají na plný úvazek, nebo zda zároveň pracují a pobírají plat také jinde, neboť druhý z uvedených případů nezbytně implikuje jejich materiální, hierarchickou a administrativní závislost na jejich primárních zaměstnavatelích, což může ohrozit jejich nestrannost a nezávislost (ibid., § 113). Začtvrté, pozornost musí být věnována také zastoupení prokuratury ve složení disciplinárního tělesa vykonávajícího dohled nad soudci; je-li mezi jeho členy ze zákona nejvyšší státní zástupce a další členové dosazovaní prokuraturou, takové složení vyvolává pochybnosti o nestrannosti disciplinárního tělesa s ohledem na roli, kterou v soudním systému prokuratura zastává (ibid., § 114). Zapáté, pokud byli členové disciplinárního tělesa angažováni v předběžném prošetřování případu a následně se účastní též na samotném rozhodování případu, pak taková duplicita funkcí může vyvolávat pochybnosti o nestrannosti členů tohoto orgánu (ibid., § 115).

69. Soud ve věci Oleksand Volkov shledal, že složení VSR, tak jak bylo zakotveno v Ústavě, mělo řadu strukturálních nedostatků, které ohrožily nestrannost a nezávislost. Podle těchto ústavněprávních pravidel byla většina VSR složena z členů pocházejících z prostředí mimo justici a byli jmenováni přímo orgány moci výkonné a zákonodárné; ministr spravedlnosti a nejvyšší státní zástupce byli jejich členy ze zákona. Rozhodnutí o odvolání stěžovatele ve věci Oleksandr Volkov bylo přijato 16 členy VSR, z nichž pouze tři byli soudci. Nadto pouze čtyři z 20 členů VSR vykonávali tuto funkci na plný úvazek, zatímco ostatní členové nadále pracovali a pobírali plat mimo VSR. Členství a přítomnost nejvyššího státního zástupce a dalších zástupců prokuratury ve VSR pak vyvolávaly další pochybnosti o nestrannosti, a to zejména s ohledem na roli prokuratury v národním soudním řízení. Nadto dva z členů VSR podali návrh na zahájení disciplinárního řízení se stěžovatelem na základě svých vlastních předběžných šetření, a následně se podíleli na rozhodování o věci samé (ibid., § 110–115).

70. Tato zjištění lze plně využít také v projednávané věci. VSR v této věci byla ustavena a funguje podle těchto ústavněprávních pravidel jako ve věci Oleksandr Volkov. Proto také v tomto případě vyvstávají tytéž pochybnosti o slučitelnosti řízení před VSR se standardy nezávislosti a nestrannosti. Stěžovatelův případ byl projednáván 18 členy VSR, z nichž pouze 8 byli soudci. Členové pocházející z prostředí mimo justici tak tvořili většinu, která byla sama schopna ovlivnit výsledek řízení. Nadto přetrvávaly tytéž problémy týkající se způsobu dosazování členů VSR orgány moci výkonné a zákonodárné, což snižovalo počet členů volených soudci, a nadále také většina členů VSR nevykonávala tuto funkci na plný úvazek a jedním z členů zůstával nejvyšší státní zástupce.

71. Pokud jde o námitku stěžovatele, že někteří členové VSR vykazovali též známky osobní podjatosti v jeho věci, nelze přehlédnout, že soudce K., který byl členem VSR, sehrál na počátku, jakožto předseda Rady soudců správních soudů, roli v předběžném prošetřování věci a podílel se na podání návrhu na zahájení řízení

o odvolání stěžovatele (viz § 15 a 18 výše). Takové předběžné zapojení soudce K. vyvolává pochybnosti o jeho nestrannosti při následném rozhodování VSR o věci samé, na němž se podílel (srov. Oleksandr Volkov, cit. výše, § 115; Poposki a Duma proti bývalé Jugoslávské republice Makedonie, č. 69916 a 3653/11, 7. 1. 2016, § 48; a Satura, cit. výše, § 35).

72. Výše uvedené skutečnosti jsou dostatečné pro to, aby Soud uzavřel, že řízení před VSR postrádalo s ohledem na strukturální nedostatky a zdání osobní podjatosti záruky nezávislosti a nestrannosti.

(iii) Zda projednání VSS představovalo dostatečný přezkum

73. Za účelem zjištění, zda soud druhého stupně měl „plnou jurisdikci“ nebo poskytl „dostatečný přezkum“, aby zhojil nedostatek nestrannosti a nezávislosti orgánu prvního stupně, Soud považoval za nezbytné přihlédnout k následujícím faktorům: předmět rozhodnutí, proti němuž odvolání směřovalo, způsob, jakým bylo rozhodnutí přijato, a obsah sporu, včetně důvodů odvolání (viz Bryan proti Spojenému království, 22. 11. 1995, § 44–47; a Tsfayo, cit. výše, § 43).

74. Ve věci Oleksandr Volkov Soud shledal, že projednání věci před VSS nepředstavovalo dostatečný přezkum případu odvolání soudce. Zaprvé, Soud shledal, že VSS sice měl pravomoc označit rozhodnutí za nezákonné, nicméně jej nemohl zrušit ani činit žádné jiné nezbytné kroky. Jakkoliv z rozhodnutí označeného za nezákonné neplynuly žádné právní následky, nemožnost VSS napadené rozhodnutí zrušit společně s absencí jakýchkoliv pravidel ohledně dalšího postupu v disciplinárním řízení po prohlášení rozhodnutí za nezákonné (zejména ohledně kroků, které musí zapojené orgány učinit poté, co bylo napadené rozhodnutí prohlášeno za nezákonné a ohledně lhůt k takovým krokům určených) vedla k závažné nejistotě ohledně skutečných právních dopadů takových právních prohlášení. Soudní praxe nadto naznačovala, že v případě pozitivního výsledku řízení před VSS nenásledovalo automatické znovudosazení do funkce; soudci totiž museli nejprve podat návrh na zahájení řízení o znovudosazení do funkce (ibid., § 125 a 126). Soud dále zkoumal též způsob a rozsah přezkumu VSS a uzavřel, že ani tyto okolnosti nenaznačovaly, že by bylo projednání způsobilé poskytnout „dostatečný přezkum“ (ibid., § 127 a 128).

75. Výše uvedené platí také v projednávané věci. Při přezkumu předmětného rozhodnutí VSR, které mělo okamžité následky, jednal VSS v rámci téhož právního rámce se stejně omezenými pravomocemi a přetrvávala též nejistota ohledně případných právních následků.

76. Nadto pokud jde o obsah sporu v této věci, existují zásadní rozdíly mezi důvody, které stěžovatel předkládal, a důvody, které VSS přezkoumával. Zaprvé, ve svém rozhodnutí VSS uvedl, že stěžovatel nezpochyboval fakta, která byla důvodem pro jeho odvolání, a proto měl tyto skutečnosti za nesporné. Tento závěr však nekoresponduje s důvody, které stěžovatel VSS předkládal ve svém podání, v němž jasně zpochybnil tyto skutečnosti. Stěžovatel argumentoval zejména tím,

že zjištění VSR byla příliš obecná a že VSR měl své závěry odůvodnit specifickými okolnostmi a informacemi o časovém rámci.

77. Zadruhé, VSS nevyvinul žádnou skutečnou snahu přezkoumat další ze stěžovatelových argumentů, a to jeho tvrzení o nedostatku nezávislosti a nestrannosti v rámci řízení před VSR (viz § 21 výše). Jakkoliv uvedl, že je kompetentní přezkoumat, zda bylo napadené rozhodnutí vydáno v souladu s řadou kritérií, mezi něž patří též požadavek na nestrannost, VSS se spokojil pouze s obecným závěrem o tom, že VSR se nedopustila žádného porušení Ústavy nebo ukrajinských zákonů. VSS nicméně zcela opomněl posoudit, zda bylo řízení před VSR v souladu s principem nezávislosti a nestrannosti. V tomto směru své rozhodnutí nijak neodůvodnil.

78. Z těchto důvodů nebyl přezkum stěžovatelova případu VSS dostatečný. VSS nemohl proto napravit nedostatky týkající se procesní spravedlnosti, kterými bylo řízení před VSR stíženo.

(iv) Zda byl VSS nestranný a nezávislý

79. Pokud jde o záruky nezávislosti a nestrannosti podle čl. 6 odst. 1, ty musí splňovat přezkumný soudní orgán, v tomto případě VSS, jehož soudci sami podléhali disciplinární kontrole ze strany VSR. To znamená, že i soudci rozhodující ve věci stěžovatele mohli být sami disciplinárně stíháni před VSR. Skutečnost, že soudci VSS sami podléhali disciplinárním předpisům a byli vázáni pravidly justiční disciplíny a etiky, není sama o sobě dostatečným důvodem pro zpochybnění jejich nezávislosti a nestrannosti ve vztahu k orgánu, který byl nadán pravomocí rozhodovat v disciplinárních sporech. Otázka souladu se základními zárukami nezávislosti a nestrannosti se nicméně nabízí tehdy, pokud s ohledem na strukturu a fungování disciplinárního tělesa vyvstávají závažné pochybnosti v tomto směru. Projednávaný případ vskutku takové pochybnosti ve vztahu k VSR vyvolává, a to zejména s ohledem na strukturální nedostatky a zdání osobní podjatosti (viz § 70–72 výše). Zadruhé, VSR není pouhým disciplinárním orgánem, ve skutečnosti jde o orgán s rozsáhlými pravomocemi ve vztahu ke kariéře soudců (jmenování, disciplinární postihy, odvolání). Na základě těchto faktorů a s přihlédnutím ke specifickému kontextu ukrajinského systému v rozhodné době Soud, ve světle rozhodnutí ve věci Oleksandr Volkov (cit. výše, § 130), shledal, že soudci VSS ve stěžovatelově případě, na němž VSR participovala, nemohli být považováni za „nestranné a nezávislé“, jak vyžaduje čl. 6 Úmluvy.

80. Z toho plyne, že soudní přezkum ze strany VSS v projednávané věci nebyl v souladu s požadavky nezávislosti a nestrannosti.

(v) Závěr

81. Z těchto důvodů VSR nezajistila nezávislý a nestranný přezkum stěžovatelova případu a následný přezkum ze strany VSS tyto nedostatky nenapravit.

82. Došlo proto k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

II. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

83. Stěžovatel namítal porušení čl. 8 Úmluvy, neboť měl za to, že bylo porušeno jeho právo na respektování soukromého života, když byl odvolán z funkce předsedy Odvolacího správního soudu v Kyjevě.

84. Rozhodné části čl. 8 Úmluvy stanoví:

“1. Každý má právo na respektování svého soukromého ... života ...

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.”

(...)

(v) Závěry: rozsah čl. 8 ve vztahu ke sporům týkajícím se zaměstnání

115. Soud na základě výše uvedené judikatury uzavírá, že spory týkající se zaměstnání nejsou *per se* vyloučeny z rozsahu pojmu „soukromého života“ ve smyslu čl. 8 Úmluvy. Jsou určité aspekty soukromého života, které mohou být významně ovlivněny spory o odvolání, kariérního sestupu, nepřijetí do pracovního poměru nebo týkající se dalších podobně nepříznivých opatření. Tyto aspekty zahrnují: (i) stěžovatelův „vnitřní okruh“, (ii) stěžovateli příležitost navazovat a rozvíjet vztahy s druhými a (iii) stěžovateli společenskou a profesní reputaci. Jsou dvě možnosti, kdy mohou tyto spory zasahovat do soukromého života: (i) buďto s ohledem na důvody, které vedly k přijetí napadeného opatření (v takovém případě Soud volí na důvodech založený přístup), nebo – v některých případech – s ohledem na důsledky, které opatření pro soukromý život mělo (v tom případě Soud volí na důsledcích založený přístup).

116. Jde-li o na důsledcích založený přístup, závažnost důsledků pro všechny výše uvedené aspekty soukromého života má zásadní význam. Je na stěžovateli, aby přesvědčivě prokázal, že v jeho případě byly tyto aspekty zasaženy v takové intenzitě. Stěžovatel musí předložit důkazy, které odůvodňují závěr ohledně existence takových důsledků napadeného opatření. Soud dospěje k závěru, že čl. 8 se aplikuje pouze tehdy, jsou-li tyto důsledky velmi závažné a v podstatné míře ovlivňují soukromý život stěžovatele.

117. Soud stanovil kritéria pro posouzení závažnosti tvrzených porušení v různých kontextech. Stěžovateli utrpení musí být posuzováno na základě srovnání jeho života před a po přijetí napadeného opatření. Soud má dále za to, že při posuzování závažnosti následků v případech týkajících se zaměstnání je třeba posuzovat subjektivní náhled stěžovatele na situaci v kontextu objektivních okolností konkrétního případu. Taková analýza musí brát v potaz materiální i nema-

teriální dopad opatření. Je nicméně na stěžovateli, aby definoval a odůvodnil povahu a rozsah svého utrpení, které musí být v příčinné souvislosti s napadeným opatřením. S ohledem na požadavek na vyčerpání všech domácích prostředků nápravy musí stěžovatel podstatu svých námitek vznést již před národními orgány, které věc projednávaly.

(c) Aplikace obecných principů v projednávané věci

118. V projednávané věci musí Soud zodpovědět otázku, zda stěžovatelovo odvolání z funkce předsedy odvolacího soudu, aniž by byl zároveň odvolán z funkce soudce, zasáhlo jeho soukromý život, a zde je tedy čl. 8 aplikovatelný.

119. Soud nejprve přezkoumá, zda v daném případě mohlo dojít k zásahu do soukromého života v důsledku důvodů, pro něž byl odvolán, nebo v důsledku následků, které mělo odvolání na jeho soukromý život.

120. Pokud jde o explicitně vyjádřené důvody stěžovatelova odvolání z funkce předsedy Odvolacího správního soudu v Kyjevě, tyto se týkaly výhradně jeho výkonů ve veřejné oblasti, konkrétně jeho tvrzených manažerských selhání, která měla vést k podřívání správného fungování soudu. Tyto důvody se týkaly výhradě stěžovatelových administrativních úkolů na pracovišti a neměly žádnou spojitost se stěžovatelovým soukromým životem. Pokud tedy neexistovaly žádné takové důvody, pak je třeba určit, zda, s ohledem na předložené důkazy a podložená tvrzení stěžovatele, mělo opatření zásadní negativní dopad na rozhodné aspekty stěžovatelova života, zejména (i) na jeho „vnitřní okruh“, (ii) jeho příležitosti navazovat a rozvíjet vztahy s ostatními a (iii) na jeho reputaci.

121. Pokud jde o následky stěžovatelova odvolání, nejprve se nabízí otázka, zda vůbec ve světle vylučujícího principu stanoveného v rozhodnutí ve věci Gillberg (viz § 98 výše) mohou tyto spadat do rozsahu čl. 8. Podle uvedeného principu, jsou-li negativní následky omezeny pouze na dopady nezákonného jednání, které byly pro stěžovatele předvídatelné, pak se nelze odvolávat na čl. 8 s tím, že tyto negativní dopady narušují soukromý život. Je třeba poznamenat, že ve věci Gillberg byla skutečnost, že se stěžovatel dopustil nezákonného jednání, nesporná (viz Gillberg, cit. výše, § 71), zatímco v projednávané věci stěžovatel popírá samotnou existenci jakéhokoliv pochybení, což znamená, že opatření přijaté v důsledku závěru o jeho odpovědnosti – tedy jeho odvolání – pro něj nemohlo být předvídatelným následkem jeho jednání ve funkci předsedy odvolacího soudu. Za těchto okolností je projednávaný případ nutné odlišit od případu Gillberg a Soud tedy nemůže následovat tento přístup.

122. Pokud jde o následky stěžovatelova odvolání na jeho „vnitřní okruh“, tvrdil, že jeho zbavení funkce mělo za následek snížení jeho platu a také jeho budoucího důchodu. Tento argument tedy musí být chápán jako tvrzení o zhoršení jeho materiálního prospěchu a prospěchu jeho rodiny. Přestože finanční prvek sporu byl důležitý pro stanovení aplikovatelnosti čl. 6 v soukromoprávní rovině, tento

závěr není rozhodný pro aplikovatelnost čl. 8 Úmluvy. V projednávané věci nepředložil stěžovatel žádné důkazy, které by naznačovaly, že snížení jeho měsíčních příjmů (viz § 22 výše) závažně ovlivnilo jeho „vnitřní okruh“ soukromého života. Za nedostatku takových důkazů by bylo spekulací, kdyby Soud přijal opačný závěr. Nejsou zde ani žádné další indikace, že by byl „vnitřní okruh“ stěžovatelova soukromého života napadeným opatřením zasažen.

123. Pokud jde o navazování a udržování vztahů s druhými, stěžovatelovo odvolání z funkce prezidenta Odvolacího správního soudu v Kyjevě nevedlo k jeho odvolání z funkce soudce. I nadále pracoval jako běžný soudce a zůstal na témže soudě po boku svých dosavadních kolegů. Stěžovatel nepředložil žádná další tvrzení v tomto směru. Z toho plyne, že jakkoliv jeho příležitosti k navazování a udržování vztahů, včetně těch profesních, mohly být ovlivněny, neexistuje žádný skutkový základ pro závěr o tom, že by takové následky byly zásadní. Nezdá se být konečkonců vhodné posuzovat rozsah a kvalitu vztahů v soukromém životě optikou zastávané funkce a role.

124. Otázkou zůstává, zda napadené opatření zasáhlo stěžovatelovu reputaci takovým způsobem, že to významně ovlivnilo pohled stěžovatelova okolí na něj, a to do takové míry, že by to mělo zásadní vliv na jeho interakce ve společnosti. Soud bude na tuto otázku pohlížet optikou profesní a společenské reputace.

125. Pokud jde o stěžovatelovu profesní reputaci, Soud poznamenává, že jeho hlavní profesí byla funkce soudce. Funkce soudce vyžadovala, aby měl určité znalosti, vzdělání, dovednosti a zkušenosti. Za výkon této funkce pak stěžovateli náležela zásadní část jeho platu. Zároveň úspěšný výkon předsednické nebo jiné administrativní funkce v justici není, striktně vzato, součástí soudcovské profese. Proto tedy z objektivního hlediska to byla právě funkce soudce, která byla jeho základní profesní rolí. Jeho funkce předsedy soudu, jakkoliv mohla být důležitá a prestižní v rámci justice a jakkoliv si této funkce mohl stěžovatel subjektivně cenit a vážit, přímo nesouvisela s výkonem jeho hlavní profesní aktivity.

126. V rámci předmětného řízení národní orgány vůbec nezkoumaly stěžovatelovy výkony ve funkci soudce a nevyjadřovaly se k jeho soudcovským kvalitám a jeho profesionalitě. Rozhodnutí se dotýkalo výhradně jeho manažerských schopností, nikoliv jeho role soudce. Oblast, která byla předmětem posuzování a kritiky, nemůže být považována za součást jádra stěžovatelovy profesní reputace. V tomto směru se projednávaná věc zásadně liší od věci Oleksandr Volkov (cit. výše), v níž byl stěžovatel kritizován a disciplinárně potrestán za výkon funkce soudce.

127. Soud vzal v potaz tvrzení stěžovatele, že poté, co byl ve funkci předsedy různých soudů po dobu 25 let, jeho funkce předsedy Odvolacího správního soudu v Kyjevě představovala součást jeho právnícké kariéry, a v důsledku odvolání z této funkce klesl v očích svých kolegů. Nicméně stěžovatel nespécifikoval, jak takové zhoršené mínění o jeho osobě, i za předpokladu, že by se dotýkalo jádra

jeho profesní reputace, vedlo k závažným negativním následkům v jeho profesní sféře. V každém případě Soud nemá dostatek informací k tomu, aby mohl uzavřít, že tvrzené zhoršení mínění o jeho osobě dosáhlo takového stupně závažnosti požadované čl. 8 Úmluvy, o němž bylo hovořeno v bodech 116 a 177 výše.

128. Stěžovatel zejména nezdůvodnil, jak jeho odvolání ovlivnilo jeho další kariéru soudce. Soudce uvádí, že stěžovatelovo odvolání nikterak nevykloučilo jeho další budoucí jmenování, jakkoliv jde o úvahu v čistě teoretické rovině s ohledem na věk stěžovatele. V každém případě opatření nemělo závažné následky, pokud jde o jejich trvání, neboť ty jsou limitovány zbývajícím obdobím výkonu funkce, kterou mohl vykonávat pouze do dosažení důchodového věku, kterého by dosáhl za dva roky (viz § 125 Ústavy citované v § 26 výše).

129. Pokud jde o společenskou reputaci obecně, kritika orgánů nezasáhla širší etický rozměr stěžovatelovy osobnosti a povahy. Přestože stěžovatelovo odvolání bylo založeno na zjištěních o porušení povinností ve správě justice, odůvodnění nezahrnovalo žádné obvinění z úmyslného nezákonného nebo trestného jednání. Stěžovatelovy morální hodnoty nebyly zpochybněny a žádné výtky této povahy nejsou v napadených rozhodnutích obsaženy (naopak Lekvičiene proti Lotyšsku, č. 48427/09, 27. 6. 2017; a Jankauskas proti Lotyšsku č. 2, č. 50446/09, 27. 6. 2017).

130. Stěžovatelovo tvrzení o tom, že rozhodnutí o jeho odvolání bylo šířeno masmédií a dostalo se do povědomí široké veřejnosti, nemůže samo o sobě prokázat zásadní újmu na profesní nebo společenské reputaci. Nadto stěžovatel nedoložil tato tvrzení žádnými údaji o osobách odpovědných za publikaci takových informací, jejich šíření ani jejich dopadu.

131. Nakonec ve spisu nemají oporu tvrzení stěžovatele o tom, že újma na jeho reputaci byla závažná proto, že poškodila zájmy jeho dětí a že se tato újma negativně podepsala na jeho soukromém životě. Taková tvrzení stěžovatel nevznesl na národní úrovni a nikterak nedoložil v řízení před Soudem.

132. Stěžovatel v řízení před Soudem ani před národními orgány neuvedl žádné další specifické osobní okolnosti, které by naznačovaly, že opatření mělo závažný dopad na jeho soukromý život.

133. Z těchto důvodů, s ohledem na stěžovatelův subjektivní náhled na situaci v kontextu objektivních okolností případu a s přihlédnutím k materiálnímu i nemateriálnímu dopadu jeho odvolání, tak jak byl zhodnocen na základě předložených důkazů, Soud dospěl k závěru, že odvolání mělo pouze omezené negativní následky na stěžovatelův soukromý život, které nedosáhly intenzity závažnosti nezbytné k tomu, aby bylo možné aplikovat čl. 8 Úmluvy.

134. S ohledem na skutečnost, že ani důvody pro stěžovatelovo odvolání nebyly spojené se stěžovatelovým „soukromým životem“ ve smyslu čl. 8 Úmluvy, ani následky opatření jej zásadně neovlivnily, Soud shledává, že článek se neaplikuje. Této námitce vlády tedy musí být vyhověno a námitka musí být odmítnuta jako

neslučitelná *ratione materiae* s Úmluvou ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) a odst. 4. Ve světle tohoto závěru není nezbytné se dále zabývat další námitkou vlády pod čl. 35 odst. 3 písm. b) Úmluvy.

(...)

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

Prohlašuje námitku pod čl. 6 odst. 1 Úmluvy týkající se nezávislosti a nestrannosti soudu za přijatelnou;

1. Většinou shledává námitku pod čl. 8 Úmluvy za nepřijatelnou.
2. Jednomyslně shledává námitky pod čl. 18 Úmluvy a čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě nepřijatelnými.
3. Jednomyslně shledává, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy, pokud jde o princip nezávislosti a nestrannosti soudu.
4. Jednomyslně shledává, že není třeba projednávat v rovině přijatelnosti a ve věci samé ostatní námitky.

(...)

(Zpracovali: JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D., a Mgr. Martina Grochová)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE
28. 9. 2018
VĚC TCHOKHONELIDZE PROTI GRUZII
(rozsudek ve věci Tchokhonelidze proti Gruzii, stížnost č. 31536/07)

Dotčené články Úmluvy:
čl. 6 odst. 1, odst. 3

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod
§ 90 odst. 2 zák. č. 141/1961 Sb., trestní řád

Klíčová slova:
důkazní břemeno – kontradiktorní řízení – **policejní navádění** – prokázání viny
zákonným způsobem – rovnost zbraní – **spravedlivý proces**

Autorský komentář:

Předkládaný rozsudek je dalším z řady rozhodnutí ESLP, která se zabývají otázkou spravedlivého procesu s vazbou na námitku, že odsouzení stěžovatele vnitrostátními soudy bylo výsledkem tzv. policejní provokace. Nejvyšší soud se danou problematikou, tj. obsahovým vymezením policejní provokace, zabýval ve stanovisku trestního kolegia sp. zn. Tpjn 301/2014 publikovaném pod č. 51/2014 Sb. rozh. tr. V něm vyložil, že z judikatury ESLP plyne, že utajená činnost policejních orgánů při objasňování a dokumentování trestné činnosti musí splňovat jasná kritéria. Tyto orgány a) mohou ingerovat a vstoupit do skutkového děje teprve poté, kdy mají k dispozici důkazy o tom, že určitá osoba je připravena (či rozhodnuta) a schopna spáchat trestný čin a má k tomu příležitost, b) musí minimalizovat svůj podíl na průběhu skutkového děje v rozsahu nezbytném pro splnění svých úkolů, přičemž c) svým jednáním nesmí iniciovat (provokovat) spáchání trestného činu jinou osobou. V návaznosti na to musí orgány činné v trestním řízení prokázat, že k policejní provokaci nedošlo.

V komentovaném rozhodnutí jsou tyto zásady demonstrovány na užití dvou testů, věcného [obsahově odpovídajícího podmínkám ad a) až c) výše zmíněným] a procedurálního [vymezujícího důkazní břemeno státního zástupce a povinnost soudu ve věci rozhodujícího vyvrátit odůvodněné (obhajitelné) tvrzení obviněného o policejní provokaci], na jejichž základě Soud podrobil přezkumu stěžovatelem napadená rozhodnutí. Svůj závěr o porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy přitom Soud (viz body 50. až 53.) založil až na výsledku testu druhého, neboť rozhodnutí podle něj nebylo možno jednoznačně učinit již na podkladě testu věcného. V uvedeném smě-

ru, tj. vymezením hledisek, která mají být zohledněna v rámci tzv. procedurálního přezkumu, lze předkládané rozhodnutí pokládat za rozvíjející závěry, které vyslovalo výše označené stanovisko trestního kolegia.

Lze dodat, že s ohledem na vyslovené porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy neshledal Soud (viz body 54. a 55.) potřebným zabývat se důvodností tvrzení o porušení čl. 6 odst. 3 Úmluvy, které stěžovatel shledával v porušení zásady rovnosti zbraní pro nemožnost dosáhnout výsledku jím označené svědkyně.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovateli, který pracoval jako zástupce guvernéra regionu Marneuli, byla přidělena k posouzení žádost paní K. o povolení stavby čerpací stanice. Při jednání dne 1. 12. 2005 na otázku paní K. stran potřebných dokumentů stěžovatel odpověděl, že bude muset dát úplatek 30 000 USD, z nichž 20 000 USD dostane guvernér a zbytek bude rozdělen mezi stěžovatele a další zúčastněné osoby. Paní K. dne 6. 12. 2005 o žádosti o úplatek informovala Oddělení ústavní bezpečnosti ministerstva vnitřních věcí (dále jen OÚB), které zahájilo trestní řízení proti stěžovateli, a jež bylo též den státním zastupitelstvím zmocněno k vyšetřování věci za použití všech nutných vyšetřovacích postupů. Následující den Městský soud v Tbilisi povolil tajně nahrávání setkání paní K. se stěžovatelem a odposlouchávání jejich vzájemné telefonní komunikace. Dne 8. 12. 2005 paní K. zakoupila od paní N. pozemek pro stavbu čerpací stanice a též den stěžovatel kontaktoval notáře a vedoucího katastrálního úřadu, aby o jejich žádostech o ověření kupní smlouvy a její zanesení do registru rozhodli co nejdříve. Při setkání paní K. se stěžovatelem dne 12. 12. 2005, které bylo tajně nahráváno, zopakoval stěžovatel svoji žádost o úplatek – žádal 10 000 USD jako zálohu, přičemž zdůraznil, že částka nepokrývá žádné oficiální poplatky. Následující den paní K. přinesla danou částku v označených bankovkách na setkání, které bylo taktéž tajně nahráváno a kontrolováno OÚB. Po předání částky do místnosti vešli zaměstnanci OÚB a stěžovatele zatkli. V obleku stěžovatele byly při prohlídce nalezeny bankovky, které vykazovaly při prozkoumání speciální lampou značení látkou aplikovanou OÚB před provedením akce. Stopy téže látky byly nalezeny na ruce a oblečení stěžovatele. Tato zjištění byla následně ověřena chemickou analýzou. Přezkum pořizovaných tajných nahrávek potvrdil jejich pravost. Stěžovatel tyto důkazy při seznámení s nimi nerozporoval. Stěžovatel byl 14. 12. 2005 obviněn z žádosti o úplatek.

Při jednání před Okresním soudem v Bolnisi stěžovatel namítl, že šlo o policejní provokaci ze strany OÚB. Uvedl, že neměl v úmyslu přijmout úplatek, paní K. pomáhal ze své dobré vůle a částka 10 000 USD byla určena na platbu stavební společnosti. Paní K. při své první výpovědi u soudu potvrdila verzi stěžovatele. Na základě toho bylo proti ní započato trestní řízení pro krivé svědectví, proti němuž podala stížnost a požádala o opakování své výpovědi u soudu. Notář ověřující

kupní smlouvu a vedoucí katastrálního úřadu potvrdili, že je stěžovatel kontaktoval, aby proces urychlili, a že pozemky jsou stále ve vlastnictví paní N., neboť po zatčení stěžovatele došlo k anulaci smlouvy. Do spisu byla na žádost stěžovatele založena nahrávka televizního vysílání a novinový článek, v nichž paní K. veřejně přiznala, že byla tajnou agentkou OÚB ve čtyřech dalších nesusouvisejících případech. Při své druhé výpovědi u soudu paní K. vypovídala shodně jako v přípravném řízení, tedy že si jí stěžovatel řekl o částku 30 000 USD za pomoc s projektem. Potvrdila, že před účastí na stěžovatelově případu byla tajnou agentkou, a že když stěžovatele oslovila, jednala jako tajná agentka OÚB. Původním záměrem bylo vyšetřování guvernéra regionu Marneuli, o němž měli zprávy, že v několika případech žádal o úplatek, když tento záměr selhal, zaměřili se na stěžovatele. Ke kupní smlouvě na pozemek paní N. uvedla, že tato byla anulována, neboť se jednalo o fiktivní transakci, přičemž paní N. v té době také spolupracovala s OÚB a jejich první setkání proběhlo v sídle OÚB. Stěžovatel proto žádal o předvolání paní N., státní zastupitelství však uvedlo, že se o její předvolání pokusilo, její pobyt je ale neznámý. Soud proto rozhodl, že je objektivně nemožné paní N. předvolat. Okresní soud v Bolnisi stěžovatele uznal vinným a uložil mu trest odnětí svobody v trvání sedmi let. Shromážděné důkazy dle jeho přesvědčení potvrzovaly vinu stěžovatele bez důvodných pochybností a jeho obhajoba neměla v provedených důkazech oporu. K námitce policejní provokace se soud nevyjádřil.

Stěžovatel se odvolal k Odvolacímu soudu v Tbilisi, kde zopakoval svoji žádost o předvolání paní N., neboť byla viděna v místě svého bydliště. Soud ji opakovaně předvolal, paní N. se však nikdy nedostavila, zaslala pouze písemné podání, že se nemůže dostavit z důvodu tíživé rodinné situace. Sousedé paní N. uvedli, že opustila svoje bydliště a její nynější pobyt je neznámý. Odvolací soud také rozhodl, že je objektivně nemožné paní N. předvolat. Odvolání stěžovatele bylo zamítnuto, přičemž k námitce policejní provokace se soud opět nevyjádřil a obhajobu stěžovatele označil za rozpornou s provedeným dokazováním. Nejvyšší soud Gruzie označil dovolání stěžovatele za nepřípustné, čímž ukončil řízení proti stěžovateli. Stěžovatel byl 24. 11. 2008 předčasně propuštěn z výkonu trestu na základě prezidentské milosti.

RELEVANTNÍ VNITROSTÁTNÍ PRÁVO

36. Z ustanovení § 7 trestního řádu (dále jen „tr. ř.“), které bylo účinné od 20. 2. 1998 do 1. 10. 2010, vyplývalo, že důkazy získané způsobem porušujícím právo jsou neúčinné.

37. Ustanovení § 11 odst. 1 písm. c) tr. ř. dále specifikovalo, že důkazy získané v důsledku „protiprávního jednání, výhrůžky nebo užití násilí, ponižujícího jednání, podvodu, vydírání nebo jiným nezákonným způsobem“ nemohou být připuštěny jako součást trestního spisu. Odstavec 2 téhož ustanovení dodal, že příslušné stát-

ní zastupitelství nese břemeno prokázat trestnímu soudu, že předmětné odsuzující důkazy byly získány v souladu s právem.

38. Relevantní ustanovení zákona o zvláštní vyšetřovací činnosti z 30. 4. 1999 účinná v předmětnou dobu zněla:

Část 1 – „Pojem zvláštní vyšetřovací činnost“

„1. Zvláštní vyšetřovací činnost je druh zjevné nebo utajené činnosti prováděné zvláštními odděleními Státních orgánů autorizovaných tímto zákonem (dále jen ‚zvláštní vyšetřovací orgány‘) v rámci jejich pravomoci za účelem ochrany práv a svobod jednotlivců a právnických osob [a] veřejné bezpečnosti proti trestným činům a jiným druhům protiprávního jednání.“

Část 3 – „Hlavní zásady provádění zvláštní vyšetřovací činnosti“

„2. Je zakázáno provádění zvláštní vyšetřovací činnosti spojené s ... podvodem, vydíráním, podněcováním ...“

Část 6 – „Ochrana lidských práv a svobod během operativních vyšetřovacích činností“

„2. Ten, kdo má za to, že zvláštní vyšetřovací orgán jednal v rozporu s jeho nebo jejími právy a svobodami, může úkony tohoto orgánu napadnout u výše postaveného zvláštního vyšetřovacího orgánu, státního zastupitelství nebo u soudu.“

Část 7 – „Zvláštní vyšetřovací postupy“

„2. Zvláštní vyšetřovací orgán může využít, a to zjevně nebo utajeně, následující postupy:

...
(h) zachycení poštovní, telegrafické nebo telefonní komunikace na základě platného soudního příkazu;

(i) sledování za pomoci audio, video nebo fotografického vybavení a zachycení elektronické komunikace na základě platného soudního příkazu;

(j) infiltrace policejního informátora;

(k) zapojení [činnosti] tajné skupiny.“

39. Odstavce 3–6 části 7 zákona o zvláštní vyšetřovací činnosti dále zdůraznily, že mezi zvláštními vyšetřovacími postupy taxativně jmenovanými v prvním odstavci téhož ustanovení mají být ty, jež jsou uvedeny pod písmeny h) a i), tj. sledování a zachycení různých druhů komunikace, zapojeny a prováděny pouze pod dohledem soudu a na základě platného soudního příkazu.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 Odstavec 1 ÚMLUVY

40. Stěžovatel namítl, že jeho odsouzení pro úplatkářství bylo nespravedlivé, protože k němu jednak došlo na základě důkazů získaných na základě policejní provokace a jednak se vnitrostátní soudy nevypořádaly s jeho obhajobou, že šlo o policejní provokaci. Odkázal na čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jehož relevantní část zní:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě ... projednána ... soudem..., který rozhodne... o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.“

A. K přijatelnosti

41. Soud má za to, že stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy. Rovněž není nepřijatelná z žádných dalších důvodů. Proto ji prohlašuje za přijatelnou.

B. K věci samé

1. Argumenty stran

42. Vláda uvedla, že nedošlo k policejní provokaci stěžovatele, neboť předmětný orgán činný v trestním řízení (OÚB) jednal během vyšetřování případu v podstatě pasivně. Dodala, že paní K., která iniciovala kontakt se stěžovatelem, byla běžnou soukromou osobou, která informovala OÚB o svém podezření ve vztahu ke stěžovateli teprve poté, co si jí tento řekl o úplatek. Jinými slovy, OÚB stěžovatele nepodněcovalo ke spáchání trestného činu, ale spíše se „připojilo“ k probíhajícímu ději tím, že paní K. pověřilo a vybavilo ji k provádění utajeného sledování. OÚB se nikdy během vyšetřování nevzdalo svého „v podstatě pasivního“ postoje. Vláda dále uvedla, že stěžovatel mohl účinně uplatnit námitku policejní provokace již ve vnitrostátním řízení. Před vnitrostátními soudy skutečně rozsáhle argumentoval, že jeho odsouzení bylo přímým důsledkem této policejní provokace. Okresní soud v Bolnisi podle mínění vlády neponechal námitku stěžovatele stran policejní provokace bez odezvy. Vyhověl totiž žádosti stěžovatele, aby do spisu byly založeny novinový článek a nahrávky televizního vysílání obsahující doznání paní K., že byla spolupracovnicí policie. Stěžovatel měl dále možnost pokládat paní K. otázky během řízení před soudem (viz body 23. a 25.).

43. V reakci na to stěžovatel předně kritizoval postup, kterým OÚB započalo tajnou operaci proti němu. Poukázal, že neměl žádný záznam v trestním rejstří-

ku a nebyl ani účasten žádného korupčního jednání; bylo proto těžko pochopitelné, proč jej orgány činné v trestním řízení zvolily jako cíl. Podle oficiální verze událostí nastala potřeba k započetí této operace toliko z písemného udání, které zde paní K. podala. Stěžovatel uvedl, že paní K. ve skutečnosti nebyla běžnou soukromou osobou, ale placenou tajnou agentkou OÚB, která s tímto orgánem spolupracovala na několika nesouvisejících trestních případech. Zdůraznil, že paní K. byla policejní agentkou v době, kdy jej poprvé oslovila. Paní N., která je další osobou zainteresovanou v této trestní věci a zřejmě také tajnou agentkou OÚB, neměla možnost vypovídat u soudu. Stěžovatel uvedl, že vnitrostátní soudy nezminily ani skutečnost, že byla tajnou agentkou, o podání smysluplné odpovědi na jeho námitku stran policejní provokace ani nemluvě. Dodal, že paní K. byla sama terčem tlaku ze strany orgánů, a to ve formě trestního řízení započatého proti ní poté, co svědčila během řízení před soudem částečně v jeho prospěch (viz bod 19.).

2. Posouzení soudem

a) obecná východiska

44. Přestože Soud soustavně akceptuje použití tajných agentů jako legitimního vyšetřovacího postupu pro boj se závažnými zločiny, tento postup stále vyžaduje jasné, přiměřené a dostatečné procesní záruky, které oddělí přípustné jednání policie od policejní provokace, protože veřejný zájem nemůže ospravedlnit použití důkazů získaných s použitím policejní provokace (viz Teixeira de Castro proti Portugalsku, 9. 6. 1998, § 36, *Zprávy o rozsudcích a rozhodnutích* 1998-IV; Nosko a Nefedov proti Rusku, č. 5753/09 a 11789/10, § 50, 30. 10. 2014). V tomto ohledu se Soudní přezkum stížností na policejní provokaci vyvinul na základě dvou testů: věcného testu a procedurálního testu podněcování (viz například Bannikova proti Rusku, č. 18757/06, § 37 a 51, 4. 11. 2010). V rámci věcného testu Soud při posuzování stěžovatelovy námitky stran policejní provokace jako první krok zkoumá, jestli měly orgány dobrý důvod pro započetí tajné operace. Ty musí především prokázat, že měly konkrétní, objektivní a ověřitelné důkazy prokazující, že již byly učiněny prvotní kroky ke spáchání jednání, které lze kvalifikovat jako trestný čin, a že toto jednání bylo v průběhu doby, když policie zasáhla [viz obecně Shannon proti Velké Británii (rozh.), č. 67537/01, ECHR 2004-IV; Eurofinacom proti Francii (rozh.), č. 58753/00, ECHR 2004-VII; Furcht proti Německu, č. 54648/09, § 51, 23. 10. 2014]. Tato zásada vylučuje zejména jednání, které by mohlo být považováno za podněcování stěžovatele ke spáchání trestného činu, který by jinak nebyl spáchán, jako například iniciování kontaktu se stěžovatelem, opakování nabídky, přestože již byla jednou odmítnuta, naléhavé vyzývání, slib finančního prospěchu nebo apelace na stěžovatelův pocit soucitu [srov. mezi dalšími případy Ramanuskas proti Litvě (GC), č. 74420/01, § 67, ECHR 2008; Malininas proti Litvě, č. 10071/04, § 37, 1. 7. 2008; Vanyan proti Rusku, č. 53203/99, § 11 a 49, 15. 12. 2005].

45. V případech, kdy orgány uvádějí, že jednaly na základě informací přijatých od soukromé osoby, Soud rozlišuje případy, kdy jde o podání běžné osoby, a ty, kdy jde o informace od policejního spolupracovníka nebo informátora (viz, mezi mnoha dalšími, Shannon, cit. výše; Gorgievski proti „Bývalé jugoslávské republice Makedonie“, č. 18002/02, § 52 a 53, 16. 7. 2009; Milinienė proti Litvě, č. 74355/01, § 3738, 24. 6. 2008). Policejní spolupracovník nebo informátor podléhají podstatnému riziku, že se jejich role rozšíří na *agenta provokatéra*, čímž by mohli porušit čl. 6 odst. 1 Úmluvy, pokud by se zúčastnili policejní operace. Z toho důvodu je důležité v každém případě prokázat, že testné jednání pachatele již bylo započato v okamžiku, kdy zdroj zahájil svoji spolupráci s policií (srov. Eurofinacom a Vyanan, obojí cit. výše, § 47–49). Při posuzování námitky policejní provokace je také důležité zkoumat, zda soukromá osoba, která orgány informovala o stěžovatelově údajném protiprávním jednání, nemohla mít nějaké postranní úmysly (viz Milinienė, cit. výše, § 39). Soud v minulosti shledal, že je pravděpodobnější, že dojde k překročení hranice mezi legitimní infiltrací tajným agentem a podněcováním k trestnému činu, pokud nebyl vnitrostátním právem ustanoven jasný a předvídatelný postup pro autorizaci a provádění tajných operací – tím spíše, pokud nebyly ani řádně kontrolovány. Za nevhodnější způsob dohledu pak v případech zahrnujících tajné operace považoval soudní dohled [viz Khudobin proti Rusku, č. 59696/00, § 135, ECHR 2006-XII (výtažky); Furcht, cit. výše, § 53; Bannikova, také cit. výše, § 49 a 50]. Nedostatek procesních záruk při nařizování tajných operací vytváří riziko svévole a policejní provokace (viz Nosko a Nefedov, cit. výše, § 64).

46. Procedurální test se stane rozhodujícím v případech, kdy nezveřejněný spis nebo rozpory v interpretaci událostí stranami vylučují, aby Soud s dostatečnou mírou jistoty dospěl k závěru, jestli byl stěžovatel podroben policejní provokaci. Při posuzování postupu vnitrostátních soudů bere Soud v úvahu potenciální důsledky toho, že by námitka policejní provokace byla uplatněna úspěšně (viz Bannikova, cit. výše, § 52 a 53, s dalšími odkazy). Předně proto Soud ověří, jestli obhajitelná námitka policejní provokace představuje věcnou obhajobu podle vnitrostátního práva, dává důvod pro vyloučení důkazu nebo vede k podobným důsledkům (viz Khudobin, cit. výše, § 133–135). Přestože Soud obecně ponechává na vnitrostátních orgánech, aby posoudily, jaký postup musí být dodržován justicií při posuzování námitky podněcování, požaduje, aby tento postup byl kontradiktorní, komplexní, detailní a přesvědčivý ohledně otázky policejní provokace s tím, že na příslušném státním zastupitelství spočívá důkazní břemeno, tedy aby prokázalo, že k podněcování nedošlo. Rozsah vnitrostátního soudního přezkumu musí zahrnovat důvody, proč byla tajná operace započata, míru zapojení orgánů činných v trestním řízení do protiprávního jednání a povahu jakéhokoli podněcování či tlaku, kterému byl stěžovatel podroben (viz, mezi mnoha dalšími, Ramanauskas, cit. výše, § 70 a 71; Bannikova, cit. výše, § 48). Povinnost vnitrostátních soudů zajistit celkovou

spravedlnost soudního řízení vyžaduje, krom dalšího, aby tajní agenti a jiní svědkové, kteří mohou vypovídat k otázce podněcování, byli vyslechnuti před soudem a podrobeni křížovému výslechu obhajoby, nebo aby alespoň byly dány podrobné důvody, proč k tomu dojít nemohlo [srov. Lůdi proti Švýcarsku, 15. 6. 1992, § 49, Série A č. 238; Bulfinsky proti Rumunsku, č. 28823/04, § 45, 1. 6. 2010; Kuzmickaja proti Litvě (rozh.), č. 27968/03, 10. 6. 2008]. Zjištění Soudu z procedurálního testu budou mít rozhodující význam pro závěr, jestli bylo napadené trestní řízení vedeno v rozporu s čl. 6 odst. 1 Úmluvy (srov. například Sepil proti Turecku, č. 17711/07, § 37–40, 12. 11. 2013; Constantin a Stoian proti Rumunsku, č. 23782/06 a 46629/06, § 64, 29. 9. 2009).

b) aplikace těchto východisek na projednávanou věc

47. Soud s ohledem na limity svého mezinárodního dohledu, zejména skutečnost, že není soudem čtvrté instance, který by měl pravomoc zpochybnit zjištění vnitrostátních soudů ve vztahu ke spáchání dotčeného trestného činu, poznamenává, že při posuzování projednávaného případu musí být vázán příslušnými věcnými zjištěními učiněnými na vnitrostátní úrovni. Soud proto svoje posouzení založí na skutečnosti – zjištěné vnitrostátními soudy – že stěžovatel přijal úplatek od paní K. výměnou za příslib jeho pomoci při uskutečnění podnikatelského plánu (srov. přiměřeně Matanović proti Chorvatsku, č. 2742/12, § 136). Jediná procesní mezeza, která zřejmě zůstala na vnitrostátní úrovni nevyřešena – navzdory tomu, že se jedná o jádro otázky, jestli měl stěžovatel spravedlivý proces – je jeho tvrzení, že byl obětí policejní provokace, a nedostatek reakce vnitrostátních soudů na toto tvrzení. Je proto na Soudu, aby na tuto konkrétní procesní obhajobu reagoval.

48. V tomto ohledu je zásadní otázkou k posouzení Soudem, zda jednání orgánu činného v trestním řízení (OÚB) zůstalo v mezích tajné operace a nedošlo k podněcování stěžovatele ke vzetí úplatku. Jinými slovy, Soud musí zjistit, jestli se OÚB omezilo na „vyšetřování trestné činnosti v podstatě pasivním způsobem“ (viz například Ramanauskas, cit. výše, § 66–67). Jeho schopnost dosáhnout věcného zjištění v této otázce však bude záležet na tom, jestli spisový materiál obsahuje dostatečné informace o tajné činnosti. Pokud bude věcný test neprůkazný z důvodu nedostatku informací ve spise, Soud přistoupí k druhému kroku svého přezkumu, kde ve světle kritérií stanovených v bodě 46. výše posoudí postup, jakým bylo o námitce podněcování rozhodnuto vnitrostátními soudy. Přestože zde nebyly před dotýcnou událostí důkazy o tom, že by stěžovatel spáchal trestný čin, zejména ve spojitosti s korupcí, absence záznamu v trestním rejstříku nemůže sama o sobě, bez vzetí ohledu na další okolnosti případu, být považována za ukazatel špatného úmyslu v rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení o započetí tajné operace proti němu poté, co paní K. ohlásila jeho údajnou žádost o úplatek. Ani následná technická a finanční podpora poskytnutá ze strany OÚB osobě, které byla údaj-

ně adresována žádost o úplatek – aby mohla zaznamenat spáchání trestného činu – nemůže být stavěna na roveň s překročením hranic tajné vyšetřovací činnosti policií (srov. například Matanović, cit. výše, § 138; Miliniènè, cit. výše, § 37 a 38).

49. Zákonnost policejní operace započaté vůči stěžovateli zpochybňuje skutečnost, že paní K. byla těžko běžnou soukromou osobou. Trestní spis proti stěžovateli obsahuje dokumenty, které potvrzují skutečnost, že tato osoba byla obvyklou spolupracovnicí OÚB v několika nesouvisějících trestních vyšetřováních. Paní K. sama během soudního řízení proti stěžovateli přiznala, že když stěžovatele poprvé 1. 12. 2005 oslovila, jednala již na základě pokynů OÚB. Na druhou stranu však Soud poznamenává, že podle oficiální verze událostí to nebyla paní K., kdo stěžovateli navrhl úplatek. Byl to naopak právě on, kdo si ji jako první řekl o úplatek ve výši 30 000 USD. Přestože stěžovatel před vnitrostátními soudy uváděl, že neměl úmysl si jakoukoli část přijatých peněz ponechat pro svůj osobní prospěch, není jeho tvrzení pádnou omluvou toho, že převzal iniciativu a sám během hovoru s paní K. vyvolal otázku finanční stránky věci (viz body 7, 17, 18, 24 a 25). Za těchto okolností nemůže Soud s dostatečnou mírou jistoty rozhodnout pouze na základě materiálů dostupných ve spise, že paní K. zaujala aktivní a rozhodující roli ve vytvoření lsti podněcující spáchání projednávaného úplatkářství. Z těchto důvodů nebyl věcný test provedený Soudem průkazný.

50. Soud proto musel přistoupit k procedurálnímu testu, aby přezkoumal, jestli stěžovatel mohl účinně uplatnit námitku policejní provokace během řízení před vnitrostátními soudy (viz obecná východiska uvedená v bodu 46. a 48.). V tomto ohledu je vyhovující, že pokud by stěžovatel založil svou obhajobu na údajné policejní provokaci, jednalo by se o platný postup, neboť by mohl vést k vyloučení důkazů získaných v důsledku takového vyšetřovacího postupu (srov. Matanović, cit. výše, § 140; Bannikova, cit. výše, § 56). Podle částí 3, 6 a 7 zákona o zvláštní vyšetřovací činnosti je především zakázáno, aby vyšetřovací postup spočívající v infiltraci tajného agenta zahrnoval použití metod založených na „podvodu“ a „podněcování“, přičemž osoba dotčená takovou nedovolenou metodou vyšetřování je oprávněna podat stížnost k soudu. Ustanovení § 111 odst. 1 písm. c) tr. ř. mimoto přímo pověřuje trestní soud vyloučením důkazů získaných v důsledku „protiprávního jednání“ nebo „nezákonným způsobem“ z příslušného spisu (viz body 36.–38.). S ohledem na to a na skutečnost, že stěžovatel vznesl obhajitelnou námitku policejní provokace, měl státní zástupce převzít důkazní břemeno a prokázat, že nedošlo k podněcování v rozporu s čl. 6 odst. 1 Úmluvy (viz, mezi mnoha dalšími, Bannikova, cit. výše, § 48).

51. Vzhledem k obsahu příslušného trestního spisu však Soud shledal, že státní zástupce v průběhu celého řízení nevznesl žádný argument ve snaze vyvrátit stěžovatelovo tvrzení o policejní provokaci. Naprosté ticho ze strany státního zástupce by mohlo být vysvětleno objektivní nemožností unesení tohoto důkazního břemene z důvodu absence jakéhokoli formálního pověření a dohledu nad

dotyčnou tajnou operací (viz Vanyan, cit. výše, § 46 a 47; Khudobin, cit. výše, § 135). Soud proto shledal, že když OÚB poslalo paní K. jako infiltrovaného agenta ke stěžovateli na tajnou misi, nečinilo tak na základě příkazu a pod dohledem ani soudu – což je považováno judikaturou Soudu za nejvhodnější formu dohledu v těchto případech – ani žádného jiného státního orgánu příslušného v trestních věcech (naopak Lüdi, cit. výše; dále srov., mezi mnoha dalšími, Teixeira de Castro, cit. výše, § 38; Miliniéné, cit. výše, § 39). Podle § 7 odst. 3–7 zákona o zvláštní vyšetřovací činnosti skutečně nebylo vyžadováno, aby infiltrace tajným agentem – na rozdíl od některých jiných vyšetřovacích postupů – byla nařízena soudem a pod dohledem soudu (viz bod 39.). Jinými slovy, vnitrostátní právo neposkytovalo odpovídající regulaci provádění takové tajné operace (srov. například Veselov a další proti Rusku, č. 23200/10 a dvě další, § 111, 2. 10. 2012).

52. Konečně, i kdyby státní zástupce neunesl důkazní břemeno, toto opo-minutí neomlouvá vnitrostátní soudy z jejich povinnosti účinně reagovat na stěžovatelovu námitku policejní provokace. Účinnost soudního přezkumu by měla být posuzována s ohledem na odůvodnění obsažené v rozhodnutích vnitrostátních soudů. Od soudů se očekává, že po provedení kontradiktorního řízení zjistí důvody, proč byla tajná operace proti stěžovateli započata, rozsah účasti OÚB na trestném činu a povahu jakéhokoli podněcování či nátlaku, kterému byl stěžovatel podroben (viz například Ramanauskas, cit. výše, § 71). Soud však shledal, že když byly vnitrostátní soudy konfrontovány se stěžovatelovými dobře podloženými námitkami, neuvedly ve svých rozhodnutích ani jeden důvod, proč by tyto měly být zamítnuty (viz body 27. a 33.). Soud dále poukazuje na selhání vnitrostátních soudů zajistit přítomnost a výslech dalšího klíčového svědka, paní N., která byla podle stěžovatele a paní K. pravděpodobně další tajnou agentkou zapojenou OÚB do policejní provokace stěžovatele (viz body 25.–26. a 29.–32.). Za těchto okolností nemůže být řečeno, že soudní přezkum obvinění z policejní provokace byl proveden s dostatečným respektem k zásadě kontradiktornosti řízení nebo že poskytl přiměřené důvody pro odmítnutí obhajoby stěžovatele.

53. S ohledem na výše uvedené úvahy – absenci přiměřeného legislativního rámce upravujícího započetí tajné operace proti stěžovateli, neschopnosti tajné agentky zůstat ve svém jednání výhradně pasivní, neunesení důkazního břemene státním zástupcem a nedostatečnosti soudního přezkumu stěžovatelových dobře podložených námitek policejní provokace – Soud uzavřel, že průběh trestního řízení proti stěžovateli nebyl v souladu se zásadami spravedlivého procesu. Došlo tudíž k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Prohlašuje*, že námitky porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy stran

ve vztahu k obhajobě stěžovatele o policejní provokaci a nemožnosti vyslechnutí svědka během soudního řízení, jsou přijatelné.

2. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

3. *Rozhoduje*, že nevznikla potřeba přezkumu námitky porušení § 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy.

(Zpracoval JUDr. Ivo Kouřil a Mgr. Bc. Kamila Tokošová)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE
7. 6. 2018
VĚC TOUBACHE PROTI FRANCII
(rozsudek ve věci Toubache proti Francii, stížnost č. 19510/15)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 2 odst. 2

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 6 Listiny základních práv a svobod
§ 32 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
§ 51 a 56 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Klíčová slova:
právo na život – použití síly – provádění zákonného zatčení

K použití zbraně policistou proti unikajícímu vozidlu při provádění zákonného zatčení

Autorský komentář:

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „Soud“) se týká otázky použití zbraně policistou, který použil střelnou zbraň se snahou zastavit unikající vozidlo, ve kterém se nacházely osoby podezřelé ze spáchání majetkových trestných činů. Policisté použili nejprve mírnější prostředky k jeho zastavení, které ovšem nebyly účinné. Zasahující policista, který byl zpočátku i ohrožen na životě najížděním vozidla proti němu, se musel v rámci krátkého časového okamžiku rozhodnout, zda použije střelnou zbraň, neboť existovala velká pravděpodobnost, že vozidlo unikne. Soud na straně jedné uvedl, že nechce vnitrostátním orgánům ukládat neúnosné břemeno, neboť smrt syna stěžovatelů nastala v rámci akce, na kterou policisté museli reagovat bez předcházející přípravy. Soud i přesto uzavřel, že z důvodu nepřítomnosti bezprostředního nebezpečí, které by představoval řidič, a současné neexistence naléhavosti zastavit vozidlo smrt syna stěžovatelů byla výsledkem použití síly, která v tomto případě nebyla zcela nezbytná pro provedení zákonného zatčení ve smyslu článku 2 odst. 2 písm. b) Úmluvy.

Tento rozsudek je z pohledu české právní úpravy důležitý pro správnou aplikaci zákonných pravidel a případné soudní posouzení přiměřenosti použití zbraně policií při zatýkání osob podezřelých ze spáchání trestných činů. Trestní zákoník v § 32 uvádí oprávněné použití zbraně jako jednu z okolností vylučujících protiprávnost, přičemž stanoví, že „trestný čin nespáchá ten, kdo použije zbraně

v mezích stanovených jiným právním předpisem“, kterým je v případě použití zbraně policistou zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZPol“). V ustanovení § 51 ZPol je vymezeno, že policista je oprávněn použit při zákroku donucovací prostředek a zbraň, k jejichž používání byl vycvičen. Konkrétní podmínky pro použití zbraně vztahující se na uvedený konkrétní případ jsou uvedeny v ustanovení § 56 ZPol, a to konkrétně v odst. 1 písm. b), c), f), a g), přičemž písm. g) § 56 odst. 1 ZPol, které umožňuje použití zbraně policistou i v případě, že osoba, proti níž byl použit donucovací prostředek, hrozba namířenou střelnou zbraní nebo varovný výstřel, neuposlechne příkazu policisty směřujícího k zajištění bezpečnosti jeho vlastní nebo jiné osoby, Soud vyloučil, neboť ke střelbě došlo až následně poté, co řidič ujíždějícího vozidla dvakrát najížděl na policistu a bezprostředně ho ohrožoval na životě („policista O. G. začal střílet v momentu, kdy se vozidlo začalo ve zvyšující se rychlosti vzdalovat a dělat kličky“ – bod 43 rozsudku Soudu, kdy už „nebyl v ohrožení“ – bod 47 rozsudku Soudu), přičemž „nebylo tvrzeno, že by způsob řízení vozidla za okolností tohoto případu byl přímo nebezpečný pro ostatní účastníky silničního provozu“ (bod 47 rozsudku Soudu). Tím fakticky došlo i k vyloučení možnosti použití písm. písm. f) § 56 odst. 1 ZPol, podle kterého policista může použít zbraň, nelze-li jinak zadržet dopravní prostředek, jehož řidič bezohlednou jízdou vážně ohrožuje život nebo zdraví osob a nezastaví na opětovnou výzvu nebo znamení. Ve vztahu k okolnostem tohoto případu by tedy zbývala možnost aplikovat ustanovení § 56 odst. 1 písm. b) ZPol, podle něhož policista je oprávněn použít zbraň, jestliže se jedná o nebezpečného pachatele, proti němuž se zakročuje, a ten se na výzvu policisty nevzdá, případně písm. c) § 56 odst. 1 ZPol, které upravuje případ, kdy se jedná o zamezení útěku nebezpečného pachatele, jehož není možné zadržet jiným způsobem. V obou případech naše úprava váže možnost použití střelné zbraně na nebezpečného pachatele, což Soud konkretizuje na pachatele, který „představuje hrozbu pro život nebo fyzickou integritu nebo je podezřelý ze spáchání násilného trestného činu“ (srov. bod 35 a 45–48 rozsudku Soudu). Důležitá je i subsidiarita stanovená v § 56 odst. 2, 3 ZPol (srov. body 49–51 rozsudku Soudu). Zajímavá je v tomto rozhodnutí i skutečnost, že Soud rozlišuje „nebezpečnost a odhodlání řidiče“, což však není podle jeho názoru možné vztahovat i na pasažéry ve vozidle (smrtelně byl střelbou zraněn jeden z pasažérů), neboť jen řidič je odpovědný za nebezpečné manévry (srov. bod 47 rozsudku Soudu).

Při porovnání závěrů Soudu a naší zákonné úpravy pro použití zbraně podle § 56 odst. 1 ZPol je třeba konstatovat, že naše právní úprava je nepochybně z hlediska tohoto rozhodnutí vyhovující, ale je třeba ji v jednotlivých, zejména hraničních případech aplikovat na základě všestranného posouzení všech okolností konkrétního skutku a poměřování přiměřenosti zásahu policie v souladu s judikaturou Soudu. Podstatné pro posuzování takových případů následně bude to, zda unikající osoby ve vozidle v daném okamžiku stále představují bezprostřední ohrožení,

a také to, z jakého trestného činu jsou tyto osoby podezřelé. Jestliže tyto osoby nebyly podezřelé ze spáchání násilných trestných činů a nebylo ani tvrzeno, že by osoby ve vozidle byly ozbrojené nebo že by si byl policista myslel, že se jednalo o teroristický útok, a přitom směřoval výstřel na vozidlo takovým způsobem, že hrozilo, že zraní nebo usmrtí několik cestujících ve vozidle, čelil velkému riziku. Takový stupeň rizika pro život může být odůvodněný jedině v případě, že výstřel ze zbraně je poslední možnost s cílem zabránit zjevnému a bezprostřednímu nebezpečí, které představuje řidič vozidla, aby se mu podařilo uniknout, a proto riziko pro život pasažérů vycházející z použití střelné zbraně musí být v tomto případě posouzeno ve světle (ne)přítomnosti bezprostředního nebezpečí, které by představoval řidič, a současně (ne)existence naléhavosti zastavit vozidlo.

Velmi důležitý je i závěr Soudu, že je v tomto ohledu příslušný rozhodovat jen o odpovědnosti státu na základě Úmluvy. Odpovědnost podle Úmluvy je založena na ustanoveních v ní obsažených, která jsou vykládána ve světle předmětu a cíle Úmluvy, přičemž do úvahy se berou všechna relevantní pravidla a principy mezinárodního práva. Odpovědnost státu, která vychází z aktů jeho orgánů, zástupců nebo zaměstnanců, by se neměla zaměřovat s vnitrostátní právní otázkou individuální trestní odpovědnosti, kterou posuzují vnitrostátní soudy. V působnosti Soudu není vynášet rozhodnutí o vině nebo nevině ve smyslu trestního práva (viz bod 38 a 39 rozsudku Soudu níže). Z těchto hledisek by proto nemělo samotné rozhodnutí, ve kterém Soud shledá odpovědnost státu za porušení čl. 2 Úmluvy, v takovýchto případech zásadně vést k povolení obnovy v původním řízení, v němž bylo rozhodováno o individuální trestní odpovědnosti, neboť tu podle tohoto rozsudku posuzují vnitrostátní soudy.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelé, pan a paní Toubache, jsou rodiči pana N. T. V noci z 27. na 28. listopadu 2008 bylo policejní hlídkou pronásledováno vozidlo, ve kterém se nacházely tři osoby, včetně pana N. T. Tyto osoby krátce předtím ukradly palivo a vloupaly se do prádelny. Policisté v průběhu pronásledování použili světelné a zvukové znamení a vystřelili i speciální zbraň zvanou „flash-ball“. Vozidlo i navzdory varováním nezastavilo a následně se ocitlo před jinou policejní hlídkou, která právě vyšetřovala dopravní nehodu. Policisté, kteří pronásledovali vozidlo s unikajícími osobami, zastavili těsně za ním. Jeden z policistů, pan O. G., vystoupil z auta a zvolal „Policie, zastavte!“ Řidič pronásledované vozidlo i přesto ve velké rychlosti nasměroval přímo na tohoto policistu. Ten se vozidlu vyhnul a vystřelil šestkrát směrem k unikajícímu vozidlu. Pokusil se zasáhnout nejprve pneumatiky a s přibývajícím vzdáleností střelil i do spodní části vozidla, ale vozidlo i přesto uniklo. O několik desítek minut později bylo nalezeno mrtvé tělo pana N. T.

Z vyšetřování následně vyplynulo, že N. T. zemřel pátým nebo šestým výstřelem policisty O. G. Z tohoto důvodu bylo proti němu zahájeno trestní stíhání pro vědomé použití násilí s následkem smrti osobou požívající veřejnou moc a oprávněnou nosit zbraň. Vyšetřující soudce následně překvalifikoval skutek na usmrcení z nedbalosti a vydal trestní příkaz. Odvolací soud ovšem zrušil tento příkaz s odůvodněním, že pan O. G. není trestně odpovědný a nemělo by být vůči němu vedeno trestní řízení, jelikož použití zbraně bylo zcela nezbytné pro zastavení vozidla. Kasační soud následný opravný prostředek stěžovatelů zamítl.

Odvolávajíc se na článek 2 Úmluvy stěžovatelé před Soudem namítali, že zastřelení jejich syna nebylo přiměřené cíli, který byl sledován, tj. zákonnému zatčení osob podezřelých ze spáchání trestného činu.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 2 ÚMLUVY

26. Stěžovatelé namítají, že střelba na jejich syna nebyla přiměřená sledovanému cíli. Dovolávají se čl. 2 Úmluvy, který zní takto:

„1. Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života (...).

2. Zbavení života se nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není víc než zcela nezbytné, při:

a) obraně každé osoby proti nezákonnému násilí;

b) provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené; (...)

27. Vláda s tímto tvrzením nesouhlasí.

A. K přijatelnosti

28. Vzhledem k tomu, že stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy a že nebyl shledán žádný jiný důvod nepřijatelnosti, Soud ji prohlašuje za přijatelnou.

B. K odůvodněnosti

1. Tvrzení stran

29. Stěžovatelé zdůrazňují zejména následující: skutky, ze kterých byly osoby nacházející se ve vozidle podezřelé, nepředstavovaly násilné trestné činy; že tyto osoby v momentu střelby již nepředstavovaly pro nikoho hrozbu pro život nebo fyzickou integritu; že bylo prakticky nemožné, aby výstřel ze vzdálenosti více než

20 metrů trefil část vozidla, které by způsobilo jeho zastavení; že naopak pravděpodobnost zásahu osoby nacházející se ve vozidle se zvyšovala – soudci v tomto případě poukázali na vzdálenost vozidla, jeho kličkování, slabou osvětlenost a mechanické vlastnosti zbraně v důsledku zpětného rázu. Dále se domnívají, že pokud se řidič vozidla opravdu snažil srazit policistu O. G., ten věděl, že se ve vozidle nacházeli i další pasažéři, kteří naopak neměli v úmyslu spáchat násilný trestný čin: policista O. G. měl namísto vědomého riskování jejich života zvážit opatření, které by bylo méně závažné, jako například dále sledovat dané vozidlo.

30. Stěžovatelé nesouhlasí s tvrzením vlády, která připodobňuje tři osoby přítomné ve vozidle k jedinečné „entitě“ s jedinou vůlí, jelikož jejich syn nebyl vůbec odpovědný za manévr řidiče vozidla. Tvrdí, že pátý a šestý výstřel byly vykonány horizontálně, směrem k zadní části vozidla a že byly zamířeny na cestujícího na zadním sedadle. Stěžovatelé tak uzavírají, že výstřel, kterým byl zasažen jejich syn, nebyl zcela nezbytný a byl zjevně nepřiměřený sledovanému cíli.

31. Vláda uvádí, že zákonný a regulační rámec definující okolnosti, za kterých policisté mohli použít sílu a zbraň, je v souladu s ustanoveními čl. 2 Úmluvy.

32. Vláda se domnívá, že chování osob nacházejících se ve vozidle během jejich útěku potvrzuje jejich odhodlání vyhnout se zatčení a tím pádem i jejich nebezpečnost. Tyto osoby se pak dvakrát pokusily vrazit do policisty a vykonaly manévry, které byly nebezpečné pro osoby nacházející se na cestě. Domnívá se, že osoby nacházející se ve vozidle nejenže představovaly nebezpečí odůvodňující nutnost jejich zatčení, ale že ani žádný z jiných prostředků nebyl účinný, a proto použití síly s pomocí zbraně bylo zcela nezbytné.

33. Vláda považuje za prokázané, že policista O. G. nemířil na pasažéry ve vozidle, jelikož výstřely byly směřovány na spodní část vozidla, a že policista O. G. prokázal svou zdrženlivost při použití své zbraně tím, že přestal střílet, když bylo vozidlo vzdáleno příliš daleko. Zdůrazňuje, že tato situace se odehrála v extrémně krátkém čase.

34. Vláda na závěr uvádí, že použití zbraně policistou O. G., který konal v napjaté situaci, bylo zcela nezbytné pro zajištění ochrany všech osob proti nezákonnému násilí a pro zákonné zatčení a bylo to tak odůvodněno ve smyslu čl. 2 Úmluvy.

2. Hodnocení Soudu

a) Obecné zásady

35. Soud odkazuje na své předcházející rozsudky McCann a další proti Spojenému království (ze dne 27. 9. 1995, Série A č. 324); Giuliani a Gaggio proti Itálii ([velký senát], č. 23458/02, § 174–182, ESLP 2011 [extrakty]); Makaratzis

proti Řecku ([velký senát], č. 50385/99, § 56–60, ESLP 2004-XI); stejně jako na novější rozsudky Aydan proti Turecku (č. 16281/10, § 63–71, ze dne 12. 3. 2013); Guerdner a další proti Francii (č. 68780/10, § 61–62, ze dne 17. 4. 2014); Armani Da Silva proti Spojenému království ([velký senát], č. 5878/08, § 244–248, ESLP 2016), které stanovují obecné zásady dovozené judikaturou ve vztahu k použití smrtící síly.

36. S ohledem na čl. 2 odst. 2 písm. b) Úmluvy legitimní cíl provádění zákonného zatčení může odůvodnit ohrožení lidského života pouze v případě, že je to zcela nezbytné. Soud připomíná, že jako obecné pravidlo se nejedná o takovou nezbytnost v případě, že o osobě, která má být zatčena, je známo, že nepředstavuje hrozbu pro život nebo fyzickou integritu a není podezřelá ze spáchání násilného trestného činu, a to i v případě, že nepoužití smrtící síly by mohlo vést k nemožnosti zatčení unikající osoby (Natchova a další proti Bulharsku [velký senát], č. 43577/98 a 43579/98, § 95 a 107, ESLP 2005-VII; Juozaitienė a Bikulčius proti Litvě, č. 70659/01 a 74371/01, § 78 a následující, ze dne 24. 4. 2008; a Guerdner, viz výše, § 63). Použitá síla musí být krom toho striktně přiměřená sledovaným cílům (Mc Cann a další, viz výše, § 148–149; a Guerdner, viz výše, § 62).

37. Nicméně, s ohledem na obtížnost posláni policie v současné společnosti, nepředvídatelnost lidského chování a nevyhnutelnost rozhodování v rámci operací při zohlednění priorit a zdrojů, Soud vykládá rozsah pozitivních závazků vnitrostátních orgánů tak, aby na ně nekladl neúnosné břemeno (Makaratzis, viz výše, § 69). Soud tak připomíná, že použití síly je možné odůvodnit, pokud se zakládá na upřímném přesvědčení, které z dobrých důvodů bylo považováno za správné v daném čase, ale později se ukáže jako chybné (Mc Cann a další, viz výše, § 200; a Armani Da Silva, viz výše, § 244–248).

38. Soud se dále domnívá, že se musí vyhnout převzetí role soudce rozhodujícího ve věci samé, který je příslušný pro posouzení faktických okolností, pokud to není nevyhnutelné z důvodů okolností konkrétního případu. Pokud vnitrostátní řízení proběhla, není v principu úlohou Soudu, aby došlo k nahrazení skutkových zjištění svou vlastní verzí na základě důkazů, které mu byly předloženy (Giuliani a Gaggio, viz výše, § 180; a Aydan, viz výše, § 69).

39. Proto, pokud Soud musí být obzvláště obezřetný v případech tvrzených porušení čl. 2 a 3 Úmluvy, ve kterých již proběhla trestní řízení před vnitrostátními soudy ve věcech týkajících se těchto tvrzení, je třeba mít na paměti, že trestní odpovědnost se liší od odpovědnosti státu na základě Úmluvy. Soud je v tomto ohledu příslušný rozhodovat právě o odpovědnosti státu na základě Úmluvy. Odpovědnost podle Úmluvy je založena na ustanoveních v ní obsažených, která jsou vykládána ve světle předmětu a cíle Úmluvy, přičemž do úvahy se berou všechna relevantní pravidla a principy mezinárodního práva. Odpovědnost státu, která vychází z aktů jeho orgánů, zástupců nebo zaměstnanců, by se neměla zaměřovat s vnitrostátní právní otázkou individuální trestní odpovědnosti, kterou posuzují vnitrostátní

soudy. V působnosti Soudu není vynášet rozhodnutí o vině nebo nevině ve smyslu trestního práva (Giuliani a Gaggio, viz výše, § 182; a Aydan, viz výše, § 71).

b) Použití těchto zásad na projednávaný případ

40. Soud konstatuje, a nebylo to rozporováno ani žádnou ze stran, že pasažér nacházející se v zadní části unikajícího vozidla zemřel následkem páteho nebo šestého výstřelu policisty O. G. Poznává, že použití střelné zbraně v tomto případě mělo za cíl zastavit unikající vozidlo a zjistit totožnost osob nacházejících se ve vozidle, které byly podezřelé ze spáchání krádeže paliva a vloupání. Následně tak úkony policie měly za cíl provést zákonné zatčení ve smyslu čl. 2 odst. 2 písm. b) Úmluvy (Nachova, viz výše, § 98; a Makaratzis, viz výše, § 64–66).

41. Soud ovšem musí posoudit, zda použití síly pro dosažení výše uvedeného cíle bylo zcela nezbytné. Bere na vědomí tvrzení vnitrostátních orgánů, podle kterých střelná zbraň byla použita proti vozidlu a ne proti osobám, které se v něm nacházely. Soud proto musí nejprve posoudit, zda stupeň rizika, který představovalo použití výstřelu ze zbraně proti vozidlu a který vedl ke ztrátě života, byl striktně přiměřený k nebezpečí, které představovalo unikající vozidlo a naléhavost jeho zastavení.

42. Vnitrostátní soudy stanovily, že bezpečnostní složky zpočátku aktivovaly jejich zvukovou a světelnou signalizaci, avšak bez úspěchu, a dvakrát vystřelily „flash-ball“ zbraní, aby odradily vozidlo od pokračování v úniku. Policista O. G. také adresoval výzvy směrem k vozidlu, když bylo zablokováno zařízením policie. Až následně, kdy se pronásledované vozidlo otočilo, se policista O. G. poprvé pokusil použít zbraň proti vozidlu, ale neúspěšně, jelikož se zbraň zasekla. Soud poznává, že k prvnímu výstřelu došlo, když se pan O. G. opět vyhnul vozidlu, jehož řidič neváhal směřovat ve velké rychlosti proti němu, aby mohlo uniknout. Z vyšetřování vyplývá, že bylo vystřeleno celkově šest střel, přičemž vzdálenost při prvním výstřelu byla 2,5 metru a při posledních výstřelech více než 20 metrů. Na autě, ve kterém se nacházel syn stěžovatelů, se našlo pět zásahů kulkou: jeden na spodní části dveří vpravo, jeden na spodní straně kufru, dva na pravém zadním kole a nakonec projektil, který postupně perforoval spodní část zadních dveří až na zadní sedadlo. Navíc jeden projektil zasáhl buď stěny nedalekého domu, nebo zničené části vozidla.

43. Soud konstatuje, že policista O. G. začal střílet v momentu, kdy se vozidlo začalo ve zvyšující se rychlosti vzdalovat a dělat kličky; přičemž jak stanovili vyšetřující soudci, byla nízká viditelnost a úhel trajektorie střely se mechanicky přiblížil k vodorovné rovině z důvodu účinku nárůstu vzdálenosti a zvednutí zbraně. Policista O. G. si navíc byl vědom přítomnosti tří osob ve vozidle a byl si vědom rizik spojených s výstřelem na pohybující se vozidlo.

44. Za těchto okolností, kdy výstřel směřoval na vozidlo takovým způsobem, policista čelil velkému riziku, že zraní nebo usmrtí několik cestujících ve vozi-

dle, jak tomu bylo i v tomto případě. Toto riziko bylo ještě významnější ve vztahu k posledním dvěma výstřelům (ze kterých byl jeden smrtelný), u kterých, jak poznamenali vyšetřující soudci, šance pro zastavení vozidla zásáhnutím motoru nebo pneumatik, berouc v úvahu vzdálenost a osu střely, prakticky neexistovala.

45. Soud ovšem připomíná, že takový stupeň rizika pro život může být odůvodněný jedině v případě, že výstřel ze zbraně je poslední možnost s cílem zabránit zjevnému a bezprostřednímu nebezpečí, které představuje řidič vozidla, aby se mu podařilo uniknout (Juozaitienė a Bikulčius, viz výše, § 78). Soud musí proto posoudit druh újmy, kterému se policista snažil zabránit, a konkrétněji povahu trestného činu spáchaného řidičem unikajícího vozidla a hrozby, kterou představuje (Nachova, viz výše, § 96).

46. Soud v tomto ohledu poznamenává, že vozidlo bylo pronásledováno, protože osoby ve vozidle byly podezřelé ze spáchání trestných činů proti majetku a ne proti osobám, a to konkrétně z krádeže paliva a vloupání do automatické prádelny. Nebyly podezřelé ze spáchání násilných trestných činů a nebylo ani tvrzeno, že by osoby ve vozidle byly ozbrojené nebo že by si byl policista myslel, že se jednalo o teroristický útok (cf., *a contrario*, Makaratzis viz výše, § 64–65).

47. Soud nebagatelizuje fakt, že manévrováním s cílem vysvobodit se ze zátarasů policie a uniknout řidič neváhal dvakrát nasměrovat vozidlo ve velké rychlosti přímo proti policistovi O. G., čímž ohrozil jeho život a fyzickou integritu. Toto konání skutečně prokazuje nebezpečnost a odhodlání řidiče. Není ovšem nevyhnutelně možné ztotožnit pasažéry ve vozidle s jeho řidičem, který je sám odpovědný za nebezpečné manévry. Soud navíc poznamenává, že v okamžiku, kdy byl policista schopen vystřelit, jeho život nebo život jeho kolegů nebyl v ohrožení a vozidlo již unikalo. Není ani tvrzeno, že by způsob řízení vozidla za okolností tohoto případu byl přímo nebezpečný pro ostatní účastníky silničního provozu. Soud se domnívá, že vláda neprokázala takové nebezpečí pro jiné nebo pro bezpečí na cestě v daném okamžiku.

48. Soud se i přes zohlednění skutečnosti, že konání řidiče bylo potenciálně nebezpečné, nedomnívá, že úroveň hrozby vyžadovala okamžité zastavení vozidla střelbou, která měla potenciál být smrtelná. Nemůže se domnívat, že v momentě smrtelného výstřelu policista konal s upřímným přesvědčením, že jeho život a fyzická integrita, stejně jako život jeho kolegů nebo jiných osob, se ocitly v nebezpečí (Giuliani a Gaggio, viz výše, § 178 a 189; a Armani Da Silva, viz výše, § 244–248).

49. Soud bere na vědomí, že policisté předtím použili alternativní metody, aby se pokusili zastavit vozidlo: zvukovou a světelnou signalizaci, výstřely „flash-ball“ zbraní a výzvy. Krom toho, syn stěžovatelů byl zastřelen v průběhu neočekávané operace vedoucí k vývoji, na který policie reagovala bez speciální předcházející přípravy. Soud nemá v úmyslu uložit vnitrostátním orgánům neúnosné břemeno (Makaratzis, viz výše, § 69). Nicméně se domnívá, že riziko pro život pasažérů

vycházející z použití střelné zbraně musí být v tomto případě posouzeno ve světle nepřítomnosti bezprostředního nebezpečí, které by představoval řidič, a současné neexistence naléhavosti zastavit vozidlo.

50. Za těchto okolností má Soud za to, že smrt syna stěžovatelů byla výsledkem použití síly, která v tomto případě nebyla zcela nezbytná pro provedení zákonného zatčení ve smyslu čl. 2 odst. 2 písm. b) Úmluvy. Došlo proto k porušení hmotněprávní složky čl. 2 Úmluvy ve vztahu k smrti syna stěžovatelů.

51. Soud nakonec poukazuje na to, že v období následujícím po tomto případě Francie dne 28. února 2017 přijala zákon, který začleňuje zásady stanovené judikaturou Soudu uvádějící, že bezpečnostní síly mohou použít zbraň pouze v případě, že je to zcela nezbytné, a způsobem, který je striktně přiměřený.

II. K POUŽITÍ ČLÁNKU 41 ÚMLUVY

52. Čl. 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud prohlásí, že byla porušena Úmluva nebo její protokoly, a jestliže vnitrostátní právo zúčastněné Vysoké smluvní strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků tohoto porušení, Soud přiznává v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Újma

1. Materiální újma

(...)

2. Morální újma

56. Stěžovatelé požadují částku ve výši 80 000 eur, každý z nich částku 40 000 eur, která jim, jak uvádějí, vznikla z titulu morální újmy.

57. Vláda se domnívá, že uvedená částka je nepřiměřená, a je názoru, že morální újma by pro stěžovatele neměla přesáhnout částku ve výši 30 000 eur, pro každého ze stěžovatelů 15 000 eur.

58. Soud s ohledem na okolnosti tohoto případu rozhodl na spravedlivém základě, že stěžovatelům je třeba přiznat z titulu morální újmy částku ve výši 60 000 eur, pro každého ze stěžovatelů 30 000 eur.

B. Náklady řízení

(...)

C. Úroky z prodlení

(...)

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou.

2. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 2 Úmluvy.

3. *Rozhoduje*

a) že žalovaný stát má stěžovateli zaplatit ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy rozsudek podle čl. 44 odst. 2 Úmluvy nabude právní moci, následující částky:

i. 60 000 eur (...) jako náhradu morální újmy;

ii. 9 784 eur (...) jako náhradu nákladů řízení;

(...)

4. *Zamítá* v ostatním návrh na přiznání spravedlivého zadostiučinění.

(Zpracovali prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D., a Mgr. Ladislav Kováč, LL.M.)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE
7. 9. 2018
VĚC DIMITROV A MOMIN PROTI BULHARSKU
(rozhodnutí ve věci Dimitrov a Momin proti Bulharsku,
stížnost č. 35132/08)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d)

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 36 odst. 1, čl. 38 odst. 2 a čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod
§ 2 odst. 1, § 89 odst. 2, § 101 a § 211 odst. 2 písm. a) trestního řádu

Klíčová slova:

spravedlivý proces – přípustnost důkazu – výpověď svědka, který zemřel před podáním obžaloby

Ke kritériím použitelnosti výpovědi svědka z přípravného řízení v hlavním líčení

Autorský komentář:

V předkládaném rozsudku ESLP upřesnil podmínky, za nichž lze v hlavním líčení provést důkaz výpovědi svědka, a to svědka, který ještě před podáním obžaloby zemřel, a obžalovaný se nemohl jeho výsledku účastnit a konfrontovat jeho výpověď.

Předně ESLP v souladu se svou dřívější judikaturou (srov. například rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2011 ve věci AL-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05, č. 22228/05; nebo rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2015 ve věci Schatschaschwili proti Německu, č. 9154/10 – uveřejněno v sešitu č. 2/2016 Výběru) připomenul tři kritéria, při jejichž dodržení lze přihlížet k výpovědi svědka z přípravného řízení, jehož výsledku obžalovaný nebyl přítomen, a kterého z objektivních důvodů nebylo možno vyslechnout v řízení před soudem, aniž by tím došlo k porušení čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy a k porušení práva obžalovaného na spravedlivý proces. Samozřejmě je dále věci vnitrostátního práva, zda a jak umožňuje provedení tohoto důkazu v soudním řízení.

Připuštění důkazu svědeckým osobou, kterou obžalovaný v průběhu řízení nikdy neměl možnost vyslyšet nebo dát vyslyšet [viz čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy], je především podmíněno zjištěním, že nepřítomnost svědka v hlavním líčení je opodstatněna vážným důvodem. V posuzované věci nebylo pochybností o spl-

nění této podmínky, když svědkyně (poškozená) před podáním obžaloby zemřela. Soud v této souvislosti zdůraznil, že ačkoliv jeden z obžalovaných byl o výsledku svědkyně sice informován, avšak v době, kdy neměl obhájce, který by jej poučil o významu účasti na jejím výsledku, proto nelze bez dalšího dovodit, že se vzdal práva účasti na tomto výsledku. Druhý z později obžalovaných v době výsledku ještě nebyl z posuzovaného činu obviněn. Samotná jejich nepřítomnost na tomto výsledku svědkyně, jakož i nevyhovění požadavku obžalovaných na provedení konfrontace s ohledem na další okolnosti případu (zejména jednalo-li se o závažný sexuální delikt těžce zasahující do sféry poškozené) nezakládá porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy.

Dále se soud zabýval druhým kritériem spočívajícím v tom, zda výpověď absentujícího svědka byla výlučným a jediným důkazem o vině obžalovaných, přičemž dospěl k závěru, že tomu tak nebylo. Bez ohledu na tento závěr, ale též i pro případ, že by výpověď svědkyně skutečně představovala výlučný a rozhodující důkaz viny, je třeba se zabývat posledním (třetím) kritériem, a tedy tím, zda ve věci existovaly dostatečné kompenzační prvky vyvažující ztížené možnosti obhajoby. ESLP přitom kladl zvýšený důraz na procesní záruky uplatňování obhajoby v hlavním líčení, na možnost vyjadřovat se ke všem provedeným důkazům, možnost vznášet vůči nim námitky atd., jakož i na povinnost soudů důkladně, pečlivě a vyčerpávajícím způsobem zhodnotit provedené důkazy, zejména pak svědeckou výpověď nepřítomného svědka, a v této spojitosti zdůraznil význam odůvodnění rozhodnutí.

Rozsudek ESLP je inspirující pro vnitrostátní justiční praxi, když dává (společně s dřívější judikaturou Soudu) instruktivní vodítko k postupu soudů při posuzování přípustnosti čtení protokolu o výsledku svědka z přípravného řízení, nelze-li z objektivních důvodů svědka osobně vyslechnout v hlavním líčení a zajistit tak obžalovanému právo, aby v průběhu řízení alespoň jednou mohl svědka osobně vyslýchat nebo jej dát vyslechnout. I v případech, kdy tato výpověď představuje výlučný nebo rozhodující důkaz viny, neznamená to bez dalšího porušení práva obžalovaného na spravedlivý proces; řízení jako celek lze považovat za spravedlivé, jestliže jsou dány skutečnosti dostatečným způsobem vyvažující nevýhody spojené s připuštěním takového důkazu a umožňující řádné a spravedlivé posouzení důvěryhodnosti takového důkazu (nálezn Ústavního soudu ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/13, usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 1. 2019, sp. zn. III. ÚS 199/18).

SKUTKOVÝ STAV

Dne 14. 3. 1998 podala paní S. D. na policii trestní oznámení na oba stěžovatele s tím, že ji předchozí den unesli, věznili a znásilnili. Vypověděla, že byla donucena je doprovodit do centra města, kde ji drželi a znásilnili. Oba stěžovatelé svou vinu popírali. Při lékařské prohlídce konstatoval lékař u paní S. D. vícečetné

pohmožděnin a modřiny na hlavě, krku, pažích a kolenou, avšak nemohl s jistotou uzavřít, zda měla paní S. D. také sexuální styk. Paní S. D. následně svou původní výpověď odvolala s tím, že se necítí dobře, má osobní problémy a chtěla by mít klid, následně uvedla, že předmětný den měla dobrovolný sexuální styk s jedním ze stěžovatelů (D. Dimitrovem) a trestní oznámení učinila pod tlakem svých blízkých a z pomsty D. Dimitrovovi. V průběhu přípravného řízení vyšlo najevo, že je paní S. D. nemocná a podstupuje chemoterapie. Na návrh státního zástupce, který označil její výpověď za zvláště důležitou, byla dne 19. 12. 2000 vyslechnuta soudcem Okresního soudu v Plovdivu, o čemž byl D. Dimitrov předem informován. Při tomto výslechu se S. D., která se v té době léčila s rakovinou, avšak dle svých slov se cítila dobře, vrátila ke své původní výpovědi a podrobně popsala, jak byla unesena, vězněna a znásilněna oběma stěžovateli. Paní S. D. vysvětlila, že svou původní výpověď odvolala v důsledku vyhrožování ze strany D. Dimitrova a osob blízkých oběma stěžovateli, kteří za ní po chemoterapiích poslali advokáta, na jehož nátlak podepsala dopis o tom, že svou původní výpověď odvolává. Následně byli oba stěžovatelé formálně obviněni z únosu, omezování osobní svobody a znásilnění paní S. D. Žádost advokáta obou stěžovatelů, aby byl každý ze stěžovatelů konfrontován s paní S. D., byla zamítnuta. Paní S. D. dne 25. 6. 2001 na následky své nemoci zemřela. Následně podal okresní zástupce proti oběma stěžovatelům obžalobu. Soud prvního stupně, který shledal D. Dimitrova vinného ze znásilnění paní S. D., přičemž dalších bodů obžaloby jej zprostil, a V. Momina zprostil v celém rozsahu, nepřihlédl k části výpovědi S. D. s tím, že v průběhu přípravného řízení svou výpověď změnila a nebyla příležitost ji osobně vyslechnout, ostatní svědkové nadto popsali S. D. negativně, její výpověď byla podána dva roky po událostech a protirečila ostatním důkazům.

Odvolací soud změnil rozsudek soudu prvního stupně a shledal oba stěžovatele vinnými z únosu, omezování osobní svobody, vyhrožování smrtí a znásilnění paní S. D. Ve svém odůvodnění dlouhém 44 stran odvolací soud mj. uvedl, že se S. D. s událostmi svěřila svým blízkým, kteří ji přesvědčili, aby věc nahlásila na policii. V průběhu vyšetřování vyhrožoval Dimitrov a osoby blízké oběma stěžovatelům paní S. D. tak, aby stáhla svou výpověď. Pod tlakem svou výpověď změnila a podepsala prohlášení o odvolání výpovědi a trestního oznámení. S. D. byla následně na návrh státního zástupce vyslechnuta za přítomnosti soudce, vrátila se ke své původní výpovědi a vypovídala o tlaku, který na ni byl během vyšetřování kladen. Dne 25. 6. 2001 paní S. D. zemřela. Odvolací soud věnoval šest stránek odůvodnění analýze výpovědi paní S. D. ze dne 19. 12. 2000. K této výpovědi přihlédl v celém jejím rozsahu, máje za to, že je koherentní, logická a určitá a že odpovídá dalším provedeným důkazům. Odvolací soud uvedl, že paní S. D. neměla žádný důvod vznášet falešná obvinění vůči stěžovatelům; jako nedůvodné a nelogické odmítl verze stěžovatelů, podle nichž byla výpověď S. D. ovlivněna jejími blízkými nebo touhou po pomstě či žárlivostí. Odvolací soud

uzavřel, že dotčená výpověď byla věrohodná, odpovídala výpovědím policistů, kteří oznámení přijímali a viděli psychický a fyzický stav oběti den po událostech. Dodal, že tato výpověď rovněž odpovídala výsledkům lékařských vyšetření a posudků a protokolu o ohledání místa činu a navzdory dvěma rokům, které uplynuly od událostí, byla výpověď S. D. velmi detailní. Měl za to, že změna verze byla odůvodněna tlakem na S. D. ze strany stěžovatelů a jejich blízkých. Pokusům o zdiskreditování S. D. neuvěřil, naopak se přiklonil k výpovědi manžela S. D., který ji navzdory tomu, že žili odděleně, vykreslil pozitivně.

Nejvyšší soud zamítl dovolání stěžovatelů v části týkající se závěrů o skutkovém stavu a otázce viny, avšak snížil jim udělené tresty. Nejvyšší soud měl za to, že právo stěžovatelů účastnit se výslechu S. D. dne 19. 12. 2000 nebylo porušeno, neboť ačkoli v té době neměl D. Dimitrov ještě advokáta, byl o výsledku informován a měl tak možnost se jej účastnit. V. Momin v této fázi přípravného řízení ještě nebyl obviněn a neměl tak právo účastnit se výslechu S. D. Nejvyšší soud uzavřel, že odvolací soud správně přihlédl k předmětné výpovědi v celém jejím rozsahu poté, kdy ověřil její důvěryhodnost porovnáním s ostatními důkazy, a že předmětná výpověď byla „důležitým, nikoli však jediným důkazem“ při shledání viny D. Dimitrova a byla „hlavním důkazem“ při shledání viny V. Momina.

II. RELEVANTNÍ VNITROSTÁTNÍ PRÁVO

Relevantní ustanovení trestního řádu z roku 1974, v rozhodném znění, zní:

Článek 210a

(1) „Existuje-li nebezpečí, že svědka nebude možno později předvolat před soud z důvodu vážné nemoci, delší nepřítomnosti v zemi nebo z jakéhokoli jiného důvodu znemožňujícího účast při hlavním líčení, a pokud je nezbytné zachytit výpověď svědka, který je zvláště důležitý pro zhodnocení skutkového stavu, musí být výslech uskutečněn za přítomnosti příslušného soudce prvního stupně (...)

(2) Vyšetřovatel nebo státní zástupce zajistí předvolání svědka k soudu a možnost obviněného a případně jeho obhájce účastnit se tohoto výslechu.“

Článek 279

„(1) Výpověď svědka učiněná v rámci téže věci ve fázi předběžného šetření za přítomnosti soudce (...) je [při hlavním líčení] čtena, pokud:

(...)

4. nelze svědka nalézat za účelem jeho předvolání nebo zemřel.“

PRÁVNÍ POSOUZENÍ K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 Odstavec 1 a 3 PÍSMENO D) ÚMLUVY

1. Stěžovatelé tvrdí, že byli odsouzeni na základě výpovědi svědka – paní S. D., s níž nebyli nikdy konfrontováni a kterou nemohli nikdy vyslyšet. Odkazují na čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy, který zní: „(1) Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě (...) projednána (...) soudem (...), který rozhodne o (...) oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. (...)“

„3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:
(...)“

d) vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslech svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě (...);“

A. K přijatelnosti

2. Soud prohlásil tuto stížnost za přijatelnou poté, kdy konstatoval, že není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy a že jí nebrání žádný jiný důvod nepřijatelnosti.

B. K věci samé

1. Argumenty stran

a) Stěžovatelé

3. Stěžovatelé nejprve odkazují na zásadu vyplývající z judikatury Soudu přijatou k čl. 6 Úmluvy, podle níž musí mít každý, kdo je obviněn z trestného činu, možnost konfrontovat svědky proti sobě a vyslyšet je. Mají za to, že tato zásada je zvláště důležitá, neboť předmětné svědectví bylo klíčovým důkazem obžaloby. Dodávají, že možnost klást otázky svědkovi lze zajistit v okamžiku jeho výpovědi nebo v další fázi řízení.

4. Stěžovatelé uvádí, že v této věci neměli možnost vyslyšet S. D. v žádné fázi trestního řízení – ani v průběhu přípravného řízení, ani během hlavního líčení. Přitom byla S. D. hlavním svědkem obžaloby a právě na základě její výpovědi byli odsouzeni. Tvrdí, že neexistovaly dostatečné kompenzační prvky, které by vyvážily těžkosti způsobené obhajobě připuštěním tohoto důkazu a zajistily spravedlnost trestního řízení v jeho celku. Dle jejich názoru měl být tento důkaz soudy zamítnut, tak jako byla zamítnuta výpověď babičky svědkyně, kterou stěžovatelé neměli možnost vyslyšet, přičemž tato vada nemůže být kompenzována snížením trestů soudem poslední instance. Uvádí, že výslech S. D. byl učiněn v rozporu s bulharským procesním právem, neboť o něm nebyli informováni a byla jim tak odňata jakákoli možnost

účasti. Konstatují mj., že soudy neprovedly důkladnou analýzu věrohodnosti tohoto svědka, který v průběhu vyšetřování několikrát změnil svou výpověď. V tomto ohledu upřesňují, že tvrzení, podle něhož byla S. D. pod tlakem ohledně odvolání své výpovědi, se nikdy neprokázalo. Podle stěžovatelů nemůže být nemožnost vyslyšet tohoto svědka nijak kompenzována možnostmi, která jim byla dána, a to sporovat pravdivost této výpovědi během hlavního líčení a vyslyšet ostatní svědky, neboť se podle nich jednalo o klíčový důkaz obžaloby, přičemž ostatní důkazy si protirečily a neodpovídaly skutkové verzi události popsanych v předmětné výpovědi.

b) Vláda

5. Vláda nesouhlasí se stanoviskem stěžovatelů a má za to, že čl. 6 Úmluvy nebyl v projednávaném případě porušen. Uvádí, že na základě čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy musí mít každý, kdo je obviněn z trestného činu, možnost seznámit se s důkazy, které mu podle vlády musí být předloženy v hlavním líčení. Uvádí dále, že z tohoto pravidla mohou existovat výjimky, ty však nevedou k takovému právu obhajoby, podle něhož by měl obžalovaný právo vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě v okamžiku výpovědi nebo později (Solakov proti Bývalé jugoslávské republice Makedonie, č. 47023/99, bod 57, CEDH 2001X). Dodává, že ve svých rozsudcích Schatschaschwili proti Německu ([GC], č. 9154/10, bod 107, CEDH 2015), Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království ([GC], č. 26766/05 a 22228/06, bod 119, CEDH 2011) a Seton proti Spojenému království (č. 55287/10, body 58 a 59, 31. 3. 2016) formuloval Soud tři kritéria, se kterými musí být trestní řízení, aby odpovídalo čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) v souladu, bylo-li jako důkaz připuštěno svědectví, aniž by byl svědek vyslyšán obžalovaným.

6. Pokud jde o první z těchto tří kritérií, tedy existenci vážného důvodu odůvodňující absenci S. D. během hlavního líčení, vláda připomíná, že mladá žena zemřela osm měsíců před podáním obžaloby a postavením stěžovatelů před soud. Má za to, že skutečnost, že stěžovatelé nevyslyšali S. D. před hlavním líčením, jí nelze přičítat k vině. V tomto směru se odvolávají na to, že D. Dimitrov, jenž byl v ten moment obviněný, avšak ještě nezastoupený advokátem, byl policií o výsledku S. D. ze dne 19. 12. 2000 informován, a že V. Momin ještě nebyl obviněn, proto neexistovala ani povinnost zajistit jeho přítomnost u předmětného výsledku.

7. Jde-li o druhé kritérium formulované judikaturou Soudu, tedy důležitost předmětného svědectví, odkazuje vláda na rozsudek Nejvyššího soudu v projednávané věci, v němž soud uzavřel, že výpověď S. D. nepopíratelně byla hlavním důkazem v této věci. Dodává nicméně, že tato výpověď nebyla jediným důkazem prokazujícím vinu stěžovatelů a že byla potvrzována celou řadou dalších důkazů.

8. Vláda má nakonec za to, že existovaly dostatečné kompenzační prvky pro vyvážení nevýhod plynoucích pro obhajobu z připuštění výpovědi S. D. Tvrdí, že stěžovatelé mohli sporovat přípustnost a věrohodnost předmětné výpovědi v průběhu hlavního líčení; že soudy po přezkoumání věci učinily důkladnou

analýzu této výpovědi, přičemž se zaměřily na všechny okolnosti, kterými mohli stěžovatelé případně zpochybnit její věrohodnost, že zejména zohlednili okolnosti, za nichž byla výpověď učiněna; a že soudy rovněž vyloučily jiné důkazy v neprospěch pro nedodržení procesních pravidel. Vláda dodává, že se stěžovatelé aktivně účastnili hlavního líčení – mohli vyslyšet další svědky a vznášeli militantní argumenty ve prospěch jejich zproštění – a že jejich tresty byly Nejvyšším soudem sníženy.

2. Posouzení soudu

a) obecné zásady

9. Soud připomíná, že různé požadavky čl. 6 odst. 3 představují jednotlivé aspekty práva na spravedlivý proces zaručený prvním odstavcem tohoto ustanovení, které je třeba zohlednit při posouzení spravedlivosti řízení v jeho celku (Al-Khawaja a Tahery, výše citovaný, bod 118; Gäfgen proti Německu [GC], č. 22978/05, bod 169, CEDH 2010; a Simeonovi proti Bulharsku [GC], č. 21980/04, bod 113, CEDH 2017). Článek 6 odst. 3 písm. d) zakotvuje zásadu, podle níž před tím, než může být obžalovaný uznán vinným, musí mu být všechny důkazy v jeho neprospěch s ohledem na kontradiktorní řízení předloženy při veřejném hlavním líčení. Tato zásada není bez výjimek, které jsou akceptovány toliko s výhradou dodržování práv obhajoby (Al-Khawaja a Tahery, výše citovaný, bod 118). Soud ve své judikatuře formuloval zejména následující kritéria umožňující posouzení souladu hlavního líčení, v němž bylo jako důkaz připuštěno svědectví navzdory skutečnosti, že obžalovaný neměl možnost vyslyšet nebo dát vyslyšet dotčeného svědka, s čl. 6: je třeba se nejprve ujistit, že nepřítomnost svědka během hlavního líčení je odůvodněna vážným důvodem; je třeba si následně vyjasnit, zda odsouzení stěžovatele spočívá výlučně nebo v rozhodující míře na výpovědi absentujícího svědka; nakonec je třeba rozhodnout, zda existovaly kompenzační prvky, zejména pevné procesní záruky dostatečné k vyvážení nevýhod plynoucích pro obhajobu z připuštění takového důkazu a k zajištění spravedlivého procesu v jeho celku (*ibidem*, body 119 a 147).

10. Ve svém rozsudku Schatschaschwili proti Německu ([GC], č. 9154/10, bod 118, CEDH 2015) Soud dále upřesnil, že je důležitým obecným pravidlem zabývat se zmíněnými třemi kroky ve výše definovaném pořadí, ačkoli v souzené věci může být vhodné tato kritéria přezkoumat v odlišném pořadí, především proto, že jedno z nich je zvláště důležité při rozhodnutí, zda byl, či nebyl proces spravedlivý. Upřesnil mj. skutečnosti, které je při analýze třetí výše zmíněné fáze třeba zohlednit: je jím způsob, jakým soud přistoupil k předmětnému svědectví; provedení dalších důkazů v neprospěch a jejich důkazní hodnotu; jakož i procesní opatření přijatá za účelem kompenzace nemožnosti přímo vyslyšet svědka absentujícího na hlavním líčení (*ibidem*, body 125–131).

b) Použití uvedených zásad na projednávaný případ

(i) K existenci „vážných důvodů“, pro něž nebylo přistoupeno k výsledku dotčeného svědka stěžovateli

11. Soud připomíná, že v projednávané věci stěžovatelé brojí proti tomu, že byli odsouzeni na základě výpovědi S. D. učiněné ve fázi předběžného šetření a že nikdy neměli příležitost tohoto svědka vyslýchat.

12. Soud uvádí, že S. D. nebyla slyšena během hlavního líčení, neboť předtím zemřela. Její výpověď sepsána ve fázi předběžného šetření byla čtena při hlavním líčení, jak to umožňuje vnitrostátní právo, a jako důkaz tak byla připuštěna trestními soudy. Soud má za to, že smrt S. D. spadá pod „vážný důvod“ ve smyslu jeho judikatury k absenci slyšení takového svědka v průběhu hlavního líčení a připuštění jeho výpovědi, kterou učinil za svého života (Al-Khawaja a Tahery, výše citovaný, bod 153).

13. Oba stěžovatelé vytýkají vyšetřovacím orgánům, že jim neumožnily vyslýchat tohoto svědka v průběhu přípravného řízení. Soud k tomu uvádí, že D. Dimitrov byl o datu výsledku S. D. před soudcem informován, ale neúčastnil se jej. K této skutečnosti je třeba přihlídnout. Nicméně dodává, že v ten moment neměl stěžovatel advokáta, který by mu vysvětlil důležitost uvedeného výsledku pro následující řízení. S přihlédnutím k judikatuře (Dvorski proti Chorvatsku [GC], č. 25703/11, bod 100, CEDH 2015; a Pishchalnikov proti Rusku, č. 7025/04, bod 77, 24. 9. 2009) z toho vyplývá, že Soud nepovažuje tuto nepřítomnost za vzdání se práva výsledku tohoto svědka ze strany D. Dimitrova pro pozdější fáze řízení. Pokud jde o V. Momina, ke dni předmětného výsledku ještě nebyl formálně obviněn a vnitrostátní právo neukládá příslušným orgánům povinnost jej o tomto vyšetřovacím úkonu informovat. Soud má za to, že tato skutečnost je rovněž v projednávané věci důležitá. Nevyklučuje, že vzhledem k trestnímu oznámení S. D. a výsledku V. Momina ze dne 18. 3. 1998, a s odkazem na kritéria připomínaná v rozsudku Simeonovi (výše citovaný, body 110 a 111), mohl být tento stěžovatel považován za „toho, kdo je obviněn z trestného činu“ v autonomním smyslu čl. 6 Úmluvy a těžít tak ze záruk uvedeného ustanovení. Nicméně, z toho nevyplývá, že tento stěžovatel, který nebyl k uvedenému dni formálně obviněn, měl být k výsledku S. D. dne 19. 12. 2000 předvolán. Ve světle těchto okolností má Soud za to, že nepřítomnost obou stěžovatelů při výsledku S. D. nebyla sama o sobě porušením čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy.

14. Je pravdou, že advokát obou stěžovatelů následně žádal orgány, aby zorganizovaly konfrontaci jeho klientů s S. D. Tato žádost byla státním zástupcem zamítnuta s tím, že se jedná o fakultativní a nikoli nezbytný vyšetřovací úkon ve vztahu ke skutkovým zjištěním.

15. Soud nicméně zdůrazňuje, že S. D. uváděla, že byla obětí zvláště závažné sexuální agrese, tedy znásilnění spolu s fyzickým násilím. V rámci trestního stíhání pro znásilnění se svědci často ocitají v křehkém psychickém stavu. Vyšetřovací

orgány jim tak musí věnovat zvláštní pozornost, zejména jedná-li se o sepsání jejich výpovědi a přistoupení k jejich konfrontaci s domnělými agresory (Przydział proti Polsku, č. 15487/08, bod 48, 24. 5. 2016). To platí o to více v projednávané věci, kdy oběť sužovala nemoc a v průběhu vyšetřování byla vystavena tlaku na to, aby své trestní oznámení stáhla a změnila svou výpověď. Vzhledem k těmto velmi specifickým okolnostem má Soud za to, že nelze vytykat vyšetřovacím orgánům, že nepřistoupily ke konfrontaci S. D. s oběma stěžovateli ve fázi předběžného šetření.

16. Je pravdou, že úmrtí S. D. před koncem vyšetřování znamenalo odnětí možnosti stěžovatelů konfrontovat tohoto svědka v průběhu hlavního líčení. Vyšetřovací orgány si byly jistě vědomy, že od dubna 2000 byla S. D. nemocná a podstupovala chemoterapie. Nicméně nic v projednávaném případě nenaznačuje, že vyšetřovatelé nebo státní zástupce věděli o tom, že zdravotní stav S. D. byl takový, že hrozila její neúčast při hlavním líčení. Je nutné podotknout, že během svého výslechu ze dne 19. 12. 2000 S. D. za přítomnosti státního zástupce uvedla, že má rakovinu, avšak cítí se dobře. Soud konstatuje, že projednávaná věc se v tomto ohledu liší od případu Schatschaschwili (výše citovaný, body 159 a 160), kde orgány věděly, že klíčové svědky pravděpodobně nebude možné při hlavním líčení vyslechnout.

(ii) K otázce, zda odsouzení stěžovatelů spočívá výlučně nebo v převážné míře na výpovědi dotčeného svědka

17. Pokud jde o důležitost výpovědi S. D. z hlediska důvodů vedoucích k odsouzení stěžovatelů, Soud uvádí, že ve svém rozsudku ze dne 7. 1. 2008 Nejvyšší soud zdůraznil, že se jednalo o „důležitý, nikoli však jediný důkaz“ při stanovení viny D. Dimitrova a že šlo o „hlavní důkaz“ při stanovení viny V. Momina. Strany se na tomto bodě shodují: stěžovatelé uvádí, a vláda to uznává, že výpověď S. D. byla hlavním důkazem, na němž bylo založeno jejich odsouzení. Za specifických okolností projednávané věci nevidí Soud jediný důvod pro odlišný závěr ohledně tohoto bodu. Má tak za to, že výpověď S. D. byla určujícím důkazem pro odsouzení stěžovatelů.

18. Soud nicméně uzavírá, že výpověď S. D. nebyla jediným důkazem v neprospěch stěžovatelů v této trestní věci. Krajský soud, který odsoudil oba stěžovatele a jehož rozhodnutí bylo potvrzeno Nejvyšším soudem, totiž disponoval dalšími svědectvími a jinými důkazy v neprospěch stěžovatelů, které výpověď S. D. podporovaly: výpověďmi policistů, kteří sepisovali oznámení S. D., výsledky lékařských vyšetření a posudků a závěry zachycenými v protokolu z místa činu. Odsouzení stěžovatelů tak spočívalo na řadě důkazů, v nichž nebyla dotčená výpověď izolovaným prvkem.

(iii) K existenci dostatečně kompenzačních prvků k zajištění spravedlivého trestního řízení jako celku

19. Soud musí následně zodpovědět otázku, zda v projednávané věci existovaly dostatečné kompenzační prvky, zejména pevné procesní záruky dostatečné k vyvážení nevýhod plynoucích pro obhajobu z připuštění takového důkazu a k zajištění spravedlivého procesu v jeho celku. V tomto směru přezkoumal způsob, jakým soudy přistoupily k dotčenému svědectví, provedení dalších důkazů v neprospěch a jejich důkazní hodnotu, jakož i procesní opatření přijatá za účelem kompenzace nemožnosti přímo vyslyšet svědka absentujícího na hlavním líčení.

20. Oba soudy, jež přezkoumávaly trestní věc po skutkové stránce, a Nejvyšší soud, se zabývaly přípustností a věrohodností výpovědi S. D. Zatímco soud prvního stupně zamítl větší část této výpovědi, odvolací soud ji v celém rozsahu připustil a oba stěžovatele odsoudil. Toto posledně uvedené řešení bylo potvrzeno rozsudkem Nejvyššího soudu. Soud má proto za to, že je vhodné zaměřit analýzu na způsob, jakým byl tento důkaz proveden Krajským soudem v Plovdivu a Nejvyšším soudem.

21. Krajský soud v Plovdivu věnoval významnou část odůvodnění svého rozsudku výpovědi S. D. Snažil se ověřit její věrohodnost nejprve odpovědí na otázku, zda mohla mít mladá žena motiv k bezdůvodnému obvinění obou stěžovatelů. Verze uváděné stěžovateli v tomto směru byly soudem zamítnuty jako neodůvodněné. Soud tuto výpověď dále porovnával s dalšími svědectvími, výsledky lékařských vyšetření a posudků a závěry zachycenými v protokolu z místa činu. Mohl tak konstatovat, že výpověď oběti odpovídala těmto důkazům a byla proto věrohodná.

22. Při posouzení věrohodnosti této výpovědi neopomněl soud zmínit, že toto svědectví bylo učiněno dva roky po událostech, avšak uplynutí této doby nijak nebránilo detailnosti dotčené výpovědi. Soud se rovněž zabýval otázkou týkající se změny verze S. D. v průběhu přípravného řízení. Tento obrat si vysvětloval tlakem na svědka ze strany stěžovatelů a jejich blízkých.

23. Nakonec soud zvažoval a zamítl argumenty stěžovatelů a jejich blízkých vyslechnutých v průběhu řízení, kteří se snažili zdiskreditovat oběť přisuzováním nemorálního chování. Soud však uvěřil výpovědi manžela S. D., který ji vykreslil pozitivně.

24. Ve světle těchto okolností má Soud za to, že hodnocení výpovědi S. D. krajským soudem bylo důkladné, objektivní a vyčerpávající. Soud zhodnotil všechny relevantní otázky k posouzení věrohodnosti tohoto svědka a pravdomluvnosti jeho výpovědi ze dne 19. 12. 2000. Jeho závěr, podle něhož je třeba k této výpovědi přihlídnout v celém jejím rozsahu, a následné rozhodnutí použít ji jako klíčový důkaz proti stěžovatelům, tak byly důkladně odůvodněny.

25. Soud rovněž připomíná, že krajský soud disponoval dalšími svědectvími a jinými důkazy v neprospěch, které podporovaly výpověď S. D.: výpověďmi policistů, kteří sepisovali oznámení S. D. den po událostech, výsledky lékařských

vyšetření a posudků a závěry zachycenými v protokolu z místa činu. Odsouzení stěžovatelů tak spočívalo na řadě důkazů, v nichž nebyla dotčena výpověď izolovaným prvkem.

26. Ve svých vyjádřeních vláda akcentovala existenci několik procesních záruk, které měly být kompenzačními prvky v dané věci. Stěžovatelé se stanoviskem vlády nesouhlasili.

27. Soud konstatuje, že se stěžovatelé aktivně účastnili hlavního líčení: za pomoci jejich advokáta popírali přípustnost a věrohodnost výpovědi svědka a uváděli důkazy v jejich prospěch. Krajský soud a Nejvyšší soud argumenty stěžovatelů zvážily a zamítly, přičemž tak učinily po obsáhlém odůvodnění bez známek svévole. V tomto ohledu příkládá Soud zvláštní význam důkladné a vyčerpávající analýze věrohodnosti výpovědi svědka učiněné krajským soudem v obavě o spravedlnost a dodržení práv obhajoby.

(iv) Závěry Soudu

28. Shrnuto, má Soud za to, že úmrtí S. D. spadá pod „vážný důvod“ ve smyslu judikatury k absenci slyšení svědka v průběhu hlavního líčení a připuštění jeho výpovědi, kterou učinil za svého života během přípravého řízení. Má rovněž za to, že zde byly pádné důvody pro nepřistoupení ke konfrontaci obou stěžovatelů s S. D. v průběhu předběžného šetření. I když následné odsouzení stěžovatelů bylo založeno hlavně na výpovědi tohoto svědka, soudy rovněž zohlednily další důkazy, které s ní korespondovaly. Stejně tak v rámci trestního řízení vedeného proti stěžovatelům měli tito stěžovatelé k dispozici procesní záruky dostatečné k vyvážení nevýhod plynoucích pro obhajobu z připuštění výpovědi S. D. a k zajištění spravedlivého procesu v jeho celku: stěžovatelé se aktivně účastnili řízení a vznášeli militantní argumenty ve prospěch svého zproštění; soudy učinily velmi podrobné zhodnocení věrohodnosti hlavního důkazu v neprospěch tím, že vyslechly a s odůvodněním zamítly námitky stěžovatelů v tomto směru; nakonec bylo rozhodnutí vnitrostátní soudů důkladně odůvodněno bez známek svévole.

29. Soud má proto za to, že v projednávané věci nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Prohlásil* stížnost za přijatelnou.
2. *Rozhodl* o tom, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy.

(Zpracovali JUDr. Antonín Drašík a JUDr. Zuzana Brzobohatá)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
VELKÝ SENÁT
22. 10. 2018
VĚC S., V. A A. PROTI DÁNSKU
(rozsudek ve věci S., V. a A. proti Dánsku, stížnosti č. 35553/12,
36678/12 a 36711/12)

Dotčené články Úmluvy:
čl. 5 odst. 1

Odkazy na českou právní úpravu:
§ 67, § 75 a násl. zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Klíčová slova:
**osobní svoboda – preventivní zadržení – zadržení mimo kontext vedení
trestního řízení**

Autorský komentář:

Velký senát Evropského soudu pro lidská práva („Soud“) se v předkládaném rozsudku zabýval otázkou, zda preventivní zadržení fotbalových chuligánů za účelem předejití hrozícího násilí, k němuž bylo policií přikročeno na základě dánského zákona o policii, nicméně mimo kontext vedení trestního řízení, je v souladu s čl. 5 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod („Úmluva“).

Dosavadní judikatura Soudu v této otázce byla značně nejednotná a nejednoznačná. Z některých dřívějších rozhodnutí Soudu totiž vyplývala možnost odůvodnit preventivní zadržení osoby na základě čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy i bez podmínky vedení trestního řízení, jiná rozhodnutí naopak umožňovala zadržení osoby na základě tohoto pododstavce pouze v kontextu vedení trestního řízení. Přínos tohoto rozsudku proto spočívá ve vyjasnění a sjednocení judikatury Soudu v této otázce.

Na základě provedené analýzy své rozhodovací činnosti a přípravných dokumentů práce na Úmluvě dospěl Soud k závěru, že preventivní zadržení osob mimo kontext vedení trestního řízení může být odůvodněno na základě druhé větve čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, tedy „jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit [této osobě] ve spáchání trestného činu“. Tato druhá větev ustanovení je totiž samostatným důvodem pro zbavení svobody, nezávislým na větvi první („pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu“).

Samotné preventivní zadržení osob mimo kontext vedení trestního řízení však musí být v prvé řadě zákonné, nesmí být svévolné či zjevně bezdůvodné, jakož musí být i nezbytné, tj. nesmí existovat žádné mírnější alternativní prostředky.

Musí být přitom prokázáno, že pokud by nedošlo k zadržení, tato osoba by se s největší pravděpodobností dopustila spáchání konkrétního a specifického trestného činu. Vyžadována je i možnost této osoby domáhat se nároku na odškodnění. Takové preventivní zadržení by konečně mělo trvat jen dobu nezbytně nutnou, přičemž tato délka by měla být otázkou spíše „hodin“ než dní.

Za uvedených podmínek je preventivní zadržení osoby mimo kontext vedení trestního řízení v souladu s čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

(Zpracoval Lukáš Boháček a JUDr. Pavel Simon)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelé S., V. a A. jsou fotbaloví fanoušci, kteří přijeli do Kodaně při příležitosti konání fotbalového zápasu Dánska proti Švédsku. Dánská policie získala v předstihu informace, že se mezi skupinami fotbalových chuligánů z obou států chystají násilné střety. Zapojila se proto do dialogu s fanoušky, celou situaci monitorovala a v průběhu dne zápasu s cílem předejít dalším násilným střetům zadržela celkem 138 osob včetně stěžovatelů. Zadrženy byly policií konkrétně ty osoby, jež se zapojovaly do násilných střetů mezi fotbalovými fanoušky a tyto střety podněcovaly a organizovaly.

Stěžovatelé byli zadrženi na základě dánského zákona o policii. Ten umožňuje v případě, že jsou méně závažné prostředky nedostatečné, zadržet osobu, která představuje riziko či nebezpečí pro veřejný pořádek nebo bezpečnost, na dobu nezbytně nutnou. Tato doba by přitom neměla překročit 6 hodin. Cílem zadržení dle tohoto zákona přitom není zajištění osoby za účelem jejího předvedení před soudce a vedení trestního řízení, je nicméně možné zákonnost takového zadržení soudem přezkoumat.

Policie celou situaci v průběhu dne nadále monitorovala a rozhodla o propuštění zadržovaných osob včetně stěžovatelů v okamžiku, kdy již měla za to, že se situace uklidnila. Stěžovatelé byli nicméně zadrženi po dobu více než 7 hodin, přičemž proti nim nikdy nebylo zahájeno trestní stíhání pro spáchání či pro pokus o spáchání některého trestného činu.

Podle stěžovatelů došlo k nezákonnému omezení jejich osobní svobody. Domáhali se proto před dánskými soudy přiznání kompenzace. Tvrdili přitom, že se do žádných střetů mezi fanoušky nezapojovali a neměli tak ani úmysl činit. Před vnitrostátními soudy však neuspěli. Tyto soudy totiž shledaly, že policisté mohli důvodně věřit, že stěžovatelé organizují násilné střety mezi fotbalovými chuligány a představují tak riziko pro veřejný pořádek a bezpečnost ostatních fotbalových fanoušků a dalších osob. Jejich zadržení a překročení časového limitu zadržení tak bylo dle dánských soudů v kontextu daného případu odůvodněno.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. SPOJENÍ STÍŽNOSTÍ

(...)

II. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČLÁNKU 5 ÚMLUVY

48. Stěžovatelé namítali, že byli zbaveni svobody v rozporu s čl. 5 Úmluvy (...).

A. Přijatelnost

(...)

B. Věcné posouzení

1. Vyjádření stran

(...)

b) Stěžovatelé

61. Podle stěžovatelů nespadlo jejich zadržení pod rozsah čl. 5 odst. 1 písm. b), písm. c) či pod žádný jiný pododstavec tohoto článku Úmluvy. Dále stěžovatelé namítali, že jejich zadržení nebylo v souladu s procedurou stanovenou zákonem.

(...)

68. Stěžovatelé poukázali na ustálenou judikaturu Soudu, dle které čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy dopadá pouze na situaci zadržení osob v rámci vedení trestního řízení.

(...)

2. Posouzení Soudu

a) Obecné principy vztahující se k čl. 5 odst. 1

73. Článek 5 Úmluvy se nachází, společně s čl. 2, 3 a 4, v první řadě základních práv, která zajišťují tělesnou bezpečnost jednotlivce. Z toho důvodu je tento článek vrcholně důležitý. Jeho hlavním účelem je zabránit svévolnému nebo neospravedlnitelnému zbavení svobody jednotlivce. Z judikatury Soudu k čl. 5 Úmluvy vyplývají 3 základní principy: taxativní povaha výjimek, které musí být vykládány restriktivně a které neumožňují širokou paletu ospravedlňujících důvodů jako jiná ustanovení (zejména čl. 8–11 Úmluvy); opakovaný důraz na procesní i materiální zákonnost zbavení svobody, vyžadující důsledné dodržování zásad právního

státu; a důležitost okamžitosti a urychlenosti vyžadovaných soudních kontrol [viz rozsudek velkého senátu ve věci Buzadji proti Moldavské republice, stížnost č. 23755/07, § 84, ECHR 2016 (výňatky) s dalšími uvedenými odkazy].

(i) Zákonnost

74. Pokud jde o „zákonnost“ zbavení svobody, včetně otázky, zda k němu došlo „postupem stanoveným zákonem“, odkazuje Úmluva především do oblasti vnitrostátního práva a zakotvuje povinnost dodržovat tam stanovená hmotněprávní a procesní pravidla. Dodržování vnitrostátního práva však není samo o sobě dostatečné: čl. 5 odst. 1 kromě toho vyžaduje, aby každé zbavení svobody bylo v souladu s účelem ochrany jednotlivce před svévolí (viz například Winterwerp proti Nizozemí, 24. 10. 1979, § 37, série A č. 33); (...)

(ii) Absence svévole

(...)

76. Jedna obecná zásada zavedená judikaturou Soudu spočívá v tom, že zbavení svobody bude „svévolné“, jestliže navzdory souladu s vnitrostátní legislativou je přítomen určitý prvek absence dobré víry nebo klamání ze strany státních orgánů (viz například Bozano proti Francii, 18. 12. 1986, § 59, Série A 111 (...); a Mooren proti Německu [velký senát], stížnost č. 11364/03, § 77–79, 9. 7. 2009), nebo tam, kde se vnitrostátní orgány z nedbalosti ani nepokusily správně aplikovat příslušné právní předpisy (viz Benham proti Spojenému království, 10. 6. 1996, § 47, (...); Liu proti Rusku, stížnost č. 42086/05, § 82, 6. 12. 2007; a Marturana proti Itálii, stížnost č. 63154/00, § 80, 4. 3. 2008).

(iii) Nezbytnost

77. V kontextu první větve čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy (důvodné podezření ze spáchání trestného činu) Soud rozhodl, že „aby bylo možno zbavení svobody považovat jako prosté svévole, nestačí, aby bylo toto opatření provedeno v souladu s vnitrostátními právními předpisy“ (viz například Ladent proti Polsku, stížnost č. 11036/03, § 55, 18. 3. 2008; Khayredinov proti Ukrajině, stížnost č. 38717/04, § 27, 14. 10. 2010; Korneykova proti Ukrajině, stížnost č. 39884/05, § 34 a 43, 19. 1. 2012; a Strogan proti Ukrajině, stížnost č. 30198/11, § 86, 6. 10. 2016). Pokud jde o požadavek odůvodnit zbavení svobody ve fázi vedení trestního řízení podle čl. 5 odst. 3, Soud rozhodl, že musí konkrétně existovat relevantní a dostatečné důvody a že vnitrostátní orgány musí v průběhu řízení vynaložit „zvláštní péči“. Soud rovněž rozhodl, že důvody pro jakoukoliv délku zbavení svobody, bez ohledu na to, jak krátkou, musí být vnitrostátními orgány přesvědčivě prokázány. Při rozhodování o tom, zda má být osoba propuštěna na svobodu, nebo zadržena, jsou vnitrostátní orgány

povinny zvážit alternativní způsoby zajištění její účasti v trestním řízení. Zbavení svobody tak musí být nezbytné (viz Buzadji, uvedeno výše, § 87, 102, 122 a 123).

Stejně tak v kontextu písm. b), d) a e) Soud potvrdil, že pojem „svévole“ rovněž zahrnuje posouzení, zda je zbavení svobody nezbytné pro dosažení stanoveného cíle. Zadržení jednotlivce je závažné opatření, jež je opodstatněno pouze jako poslední v úvahu připadající prostředek, tedy pouze v situaci, kdy došlo ke zvážení jiných, méně závažných opatření, která však byla pro dosažení účelu v podobě zajištění ochrany jednotlivce nebo veřejného zájmu vyžadující zadržení dotyčné osoby shledána jako nedostatečná [viz rozsudek velkého senátu Saadi proti Spojenému království, stížnost č. 13329/03, § 70; pro odlišné přístupy ve vztahu k písm. a) a f), viz § 71 a 72 téhož rozsudku].

b) Otázky k posouzení v projednávané věci

78. Je nesporné, že stěžovatelé v projednávané věci byli zbaveni svobody ve smyslu čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Otázkou k posouzení tak je, zda bylo jejich zadržení odůvodněno podle čl. 5 odst. 1 písm. b) nebo c) Úmluvy (...).

c) Zda předběžné zadržení stěžovatelů spadalo pod čl. 5 odst. 1 písm. b)

79. V souladu s druhou větví čl. 5 odst. 1 písm. b) může být osoba zbavena svobody proto, „aby bylo zaručeno splnění povinnosti stanovené zákonem“.

(...)

84. V projednávaném případě je nesporné, že vůči stěžovatelům před jejich zadržením nezazněly žádné konkrétní příkazy týkající se povinnosti, kterou měli splnit, například aby se zdržovali v rámci jedné skupiny osob, nebo naopak skupiny jiné, nebo aby opustili určité místo; jakož ani nebyli upozorněni na důsledky nedodržení takových příkazů. Policie rovněž stěžovatelům nesdělila, jakých konkrétních činností se tito měli zdržet. Není ani zřejmé, že by některé ze zadržených osob disponovaly předměty, jež jsou běžně užívány při výtržnostech fotbalových chuligánů.

85. Podle dánské vlády samotná skutečnost, že stěžovatelé byli konfrontováni velkou policejní přítomností těsně před fotbalovým utkáním, jakož i během něj a po jeho skončení, postačovala k tomu, aby stěžovatelé „byli uvědoměni o nutnosti zdržet se konkrétního jednání“, konkrétně podněcování střetů mezi fotbalovými fanoušky v místě a čase zápasu.

86. (...) Soud konstatuje, že velká přítomnost policejních složek, která je normální na jakékoli hromadné události, nemůže být srovnávána s velmi specifickými opatřeními uvedenými například v rozsudku Ostendorf (stížnost č. 15598/08, § 95), jež by samy o sobě zajistily uvědomění osob o tom, že se musí zdržet konkrétních činností. Takový široký výklad čl. 5 odst. 1 písm. b) Úmluvy by byl svými důsledky neslučitelný s pojetím právního státu, jímž je Úmluva inspirována (...).

87. Za okolností projednávaného případu proto nebylo zbavení svobody stěžovatelů pokryto čl. 5 odst. 1 písm. b) Úmluvy.

d) Zda je čl. 5 odst. 1 písm. c) aplikovatelný na situaci předběžného zadržení osob mimo kontext vedení trestního řízení

88. Článek 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy umožňuje zbavení svobody v případě: „zákonné[ho] zatčení nebo jiné[ho] zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání“.

(i) Principy vztahující se k ustanovení pod písm. c)

89. V kontextu čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy je restriktivní interpretace pojmu „trestný čin“ důležitou zárukou proti svévoli. Je namístě uvést, že podle ustálené judikatury Soudu toto ustanovení neumožňuje přijmout všeobecná preventivní opatření namířená proti jednotlivci nebo skupině jednotlivců, kteří jsou, ať už důvodně či nedůvodně, vnitrostátními orgány vnímáni jako nebezpeční či se sklonem k páčání protiprávních činů. Tento důvod zbavení svobody umožňuje smluvním státům toliko předcházet konkrétnímu a specifickému trestnému činu (viz například Guzzardi proti Itálii, 6. 11. 1980, § 102, Série A č. 39; Ciulla proti Itálii, 22. 2. 1989, § 40, Série A č. 148; a Shimovolos, stížnost č. 30194/09, § 54), zejména pokud jde o místo a čas jeho provedení a jeho oběti (viz M. proti Německu, stížnost č. 19359/04, § 89 a 102, ECHR 2009). (...)

90. Podle judikatury Soudu však pojem „trestného činu“ nesmí být omezen pouze na ta jednání, která jsou jako trestný čin kvalifikována podle vnitrostátního práva. (...)

91. Podmínka absence svévole vyžaduje, aby příkaz k zadržení a samotné zadržení osoby skutečně odpovídalo účelu výjimek stanovených v příslušném pododstavci čl. 5 odst. 1 Úmluvy (viz rozsudek ve věci Saadi, uvedeno výše, § 69). Tak například, pokud má být zadržení osoby ospravedlněno odkazem na první větev čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, tj. za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu, trvá Soud na tom, aby vnitrostátní orgány poskytly takové skutečnosti nebo informace, které by přesvědčily objektivního pozorovatele o tom, že se zadržená osoba mohla dopustit daného trestného činu (viz James, Wells a Lee proti Spojenému království, stížnost č. 25119/09 a 2 další, § 193, 18. 9. 2012; a O'Hara proti Spojenému království, stížnost č. 37555/97, § 34–35, ECHR 2001-X). Soud je rovněž toho názoru, že aby bylo zadržení osoby odůvodněno druhou větví čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, musí vnitrostátní orgány přesvědčivě prokázat, že dotčená osoba by se s nejvyšší pravděpodobností podílela na páčání konkrétního a specifického trestného činu, pokud by jí v tom nebylo zabráněno zbavením její svobody.

92. V kontextu čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy je konečně samotné odůvodnění daného rozhodnutí o zadržení osoby rozhodujícím faktorem při určování, zda je takové zadržení osoby nutno považovat za svévolné. (...)

(ii) Specifická otázka projednávaná Soudem

93. Soud se již ve věci Ostendorf (uvedeno výše, § 83) zabýval otázkou, zda se na zadržení, „které sloužilo pouze (preventivnímu) účelu zajištění, aby se [stěžovatel] nedopustil trestných činů v bezprostřední souvislosti se vzájemným střetem fotbalových chuligánů“, vztahuje druhá větev čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, tj. „jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit [osobě] ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání“. Soud na tuto otázku odpověděl záporně (ibid., § 77–89), přičemž uvedl, že si je v kontextu německého právního systému vědom důležitosti preventivního zadržení osob s cílem odvrátit hrozící nebezpečí pro život a tělesnou integritu potenciálních obětí nebo značné materiální škody, zejména v situacích týkajících se ochrany velkých skupin lidí během hromadných událostí (ibid., § 88).

(...)

95. Za účelem zajištění takového výkladu a uplatňování Úmluvy, které náležitým způsobem zohlední zjištěné výzvy, a současně zachová účinnou ochranu lidských práv, využije Soud tuto příležitost k tomu, aby přezkoumal, zda je třeba objasnit judikaturu vztahující se k čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy.

96. Klíčovou otázkou k posouzení je, zda má být slovní spojení „jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit [osobě] ve spáchání trestného činu“ [druhá větev čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy], považováno za samostatný důvod pro zbavení svobody, nezávisle na existenci „důvodné[ho] podezření ze spáchání trestného činu“ (první větev tohoto ustanovení).

97. Soud nejprve přezkoumá, jak byla druhá větev tohoto ustanovení v předchozích rozhodnutích Soudu vykládána a uplatňována ve vztahu k větvi první.

Zadruhé se bude Soud zabývat otázkou, zda požadavek „účelu“ uvedený v čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy („za účelem předvedení před příslušný soudní orgán“) představuje překážku použití druhé větve čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy v situaci preventivního zadržení osoby.

Zatřetí, za předpokladu, že preventivní zadržení osoby může spadat pod rozsah druhé větve čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, Soud posoudí, jak by měly být dodatečné záruky uvedené v odstavcích 3 a 5 uvedeného článku použity, aby bylo zajištěno, že preventivní zadržení nebude svévolné nebo nepřiměřené.

(iii) *Rozsah, v jakém je třeba druhou větev čl. 5 odst. 1 písm. c) považovat za odlišný důvod pro zbavení svobody, oddělený od první větve tohoto ustanovení*

98. Nejprve je třeba uvést, že čl. 5 odst. 1 písm. c) předpokládá možnost zákonného zatčení nebo zadržení osoby za třech odlišných druhů okolností, a to 1) za „důvodné[ho] podezření ze spáchání trestného činu“, 2) „jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu“, nebo 3) „jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí [v útěku po spáchání trestného činu]“.

99. To, že druhá větev byla zamýšlena jako samostatný důvod pro zbavení svobody osoby, je uvedeno ve Zprávě konference vyšších úředníků pro lidská práva určené pro Výbor ministrů a týkající se čl. 5 odst. 1 písm. c) a odst. 3 druhého návrhu Úmluvy. (...)

Judikatura Soudu nicméně není v tomto ohledu jednoznačná.

(α) *Rozsudek ve věci Ostendorf*

(...)

101. Z rozsudku ve věci Ostendorf vyplývá, že rozhodujícím faktorem pro závěr Soudu, že ustanovení písm. c) nebylo v dané věci aplikovatelné, je, že zbavení svobody na základě tohoto ustanovení bylo dle Soudu možné pouze v souvislosti s vedením trestního řízení, tedy v situaci vyšetřovací vazby (§ 66–68). Takový právní závěr byl v rozsudku uveden různými způsoby, například v odst. 82 je uvedeno: „Druhá větev čl. 5 odst. 1 písm. c) ... dopadá na situaci vyšetřovací vazby, nikoliv preventivního zadržení osoby, aniž by byla dotyčná osoba podezřelá ze spáchání určitého trestného činu“. V odstavci 86 Soud konstatoval, že „na základě čl. 5 odst. 1 písm. c) může být zadržena taková osoba, která se již dopustila (trestné) přípravy trestného činu, proto, aby se jí zabránilo ve spáchání tohoto trestného činu“. Tento výklad byl Soudem podán s ohledem na požadek odst. 1 písm. c) a odstavce 3, že zadržení osoby má být provedeno „za účelem předvedení před příslušný soudní orgán“ a že taková osoba „musí být ihned předveden[a] před soudce“ a mít „právo být souzen[a] v přiměřené lhůtě“ podle odstavce 3 tohoto ustanovení (§ 68, 82, 85 a 86), jakož i s ohledem na předchozí judikaturu (viz § 67–69), tedy v tom smyslu, že písm. c) umožňuje zbavení svobody osoby pouze v souvislosti s vedením trestního řízení. Takový závěr lze nalézt v rozsudku ve věci Ciulla (citované výše), přičemž potvrzen byl i v dalších rozsudcích, například ve věci Jěčius proti Litvě (stížnost č. 34578/97, ECHR 2000-IX). (...)

102. Soud bere v úvahu odlišné (souhlasné) stanovisko soudců Lemmense a Jäderbloma připojené k rozsudku Ostendorf, které nesouhlasí s tímto výkladem čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, a naopak podporuje výklad vyplývající z rozsudku Lawless (Lawless proti Irsku (č. 3), 1. 7. 1961, Série A č. 3) z raného období judikatu-

ry Soudu. Toto odlišné stanovisko bylo nedávno podpořeno i Nejvyšším soudem Spojeného království, který ve svém rozsudku ze dne 15. 2. 2017 ve věci R v The Commissioner of Police for the Metropolis (...) jednoznačně upřednostnil linii judikatury navazující na rozsudek ve věci Lawless.

103. Tento případ ukazuje na potřebu přehodnocení a bližšího objasnění judikatury Soudu nejen s cílem zajistit její větší konzistenci a soudržnost, ale také za účelem vhodnějšího řešení novodobých společenských problémů, jako je ten v právě posuzovaném případě.

(β) Rozsudek ve věci Lawless a judikatura Soudu na něj navazující

(...)

105. Z uvedeného rozsudku vyplývá, že Soud považuje, na základě gramatického výkladu textu Úmluvy (...), každou z třech větvi čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy za odlišný důvod zbavení svobody. Požadavek, aby bylo zadržení provedeno „za účelem předvedení [osoby] před příslušný soudní orgán“ se přitom uplatní pro každý takový důvod, stejně jako povinnost předvést takovou osobu před soudce buď za účelem posouzení otázky zbavení její svobody, nebo za účelem rozhodnutí o trestním obvinění ve věci samé, a to na základě čl. 5 odst. 1 písm. c) a čl. 5 odst. 3 Úmluvy.

(...)

107. Závěry vyplývající z rozsudku ve věci Lawless, které mohou odůvodnit přípustnost preventivního zadržení osoby na základě čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy mimo kontext vedení trestního řízení, se zdají být implicitně uznány i v několika navazujících rozsudcích a rozhodnutích Soudu, například ve věci Irsko proti Spojenému království (18. 1. 1978, § 196, Série A č. 25) či Guzzardi proti Itálii (uvedeno výše). (...)

108. Přes určitost a důkladnost výkladu tohoto ustanovení podaného ve věci Lawless nicméně nebylo odchýlení se od tohoto přístupu Soudem o zhruba dvacet let později ve věci Ciulla proti Itálii (uvedeno výše, § 38) nijak zdůvodněno. Soud pouze konstatoval, že „písm. (c) umožňuje zbavení svobody pouze v souvislosti s vedením trestního řízení“ a dodal, že takový výklad ustanovení „vyplývá z jeho znění“. Soud nevysvětlil odlišnost takového výkladu oproti rozsudku ve věci Lawless, přičemž případná nekonzistentnost výkladů nebyla Soudem ani naznačena, natož napravena, a to ani žádným z dalších navazujících rozhodnutí. Naopak, například v rozsudku ve věci Jéčius (uvedeno výše, § 50) Soud rozhodl, že osoba může být ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy zadržena „pouze v kontextu vedení trestního řízení“, odkazujíc přitom kromě dalšího i na rozsudek ve věci Lawless, aniž by však takový závěr z tohoto rozsudku jakkoliv vyplýval.

(γ) Rozsudek ve věci Steel a další a navazující judikatura Soudu

(...)

113. Přístup Soudu zaujatý v rozsudku Steel a další proti Spojenému království (23. 9. 1998) a dvou následných rozhodnutích z roku 2001 (Nicol a Selvanayagam proti Spojenému království, stížnost č. 32213/96, 11. 1. 2001; a McBride proti Spojenému království, stížnost č. 27786/95, 5. 7. 2001) se nezdá být konzistentní se závěry vyplývajícími z rozsudku ve věci Ciulla z roku 1989, jež byly následně zopakovány v několika navazujících věcech (počínaje rozsudkem ve věci Ječius z roku 2000 a konče rozsudkem ve věci Ostendorf z roku 2013), totiž že čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy se týká pouze zbavení svobody v kontextu vedení trestního řízení. Stejně tak se tento přístup nezdá být v souladu se závěrem Soudu ve věci Ostendorf (uvedeno výše, § 82), že „druhá větev čl. 5 odst. 1 písm. c) ... dopadá na situaci vyšetřovací vazby, nikoliv preventivního zadržení osoby, aniž by byla dotyčná osoba podezřelá ze spáchání určitého trestného činu“. V prvním a třetím z výše uvedených případů proti Spojenému království naopak Soud ponechal nezodpovězené, jaká část přijatých opatření spadala pod jeden či druhý důvod zbavení svobody. Ve druhém případě pak mezi nimi jasně rozlišil a upřesnil, že zadržení osoby v posuzovaném případě spadalo pod důvod „preventivní“. Z této analýzy vyplývá, že přístup Soudu zaujatý v uvedených třech věcech proti Spojenému království v jistém smyslu připomíná ten, který byl zaujatý ve věcech Irsko proti Spojenému království a Guzzardi (oba uvedeny výše). První uvedený rozsudek ponechal nezodpovězeno, do jaké míry se příslušné větve ustanovení aplikovaly na případy rozhodované Soudem, zatímco druze jmenovaný rozsudek specifikoval podmínky aplikace druhé větve ustanovení (...) takovým způsobem, který lze vysledovat ze zřetelného rozlišování mezi první a druhou větví v rozsudku Lawless, tedy v souladu s výše uvedenou Zprávou konference vyšších úředníků pro lidská práva určenou pro Výbor ministrů a týkající se čl. 5 odst. 1 písm. c) a odst. 3 druhého návrhu Úmluvy (...).

(δ) Částečný závěr

114. Za těchto okolností se Soud domnívá, že existují pádné důvody ve prospěch výkladu přijatého v rozsudku ve věci Lawless a uplatněného v řadě navazujících rozsudků, podle něhož čl. 5 odst. 1 písm. c) předpokládá možnost zákonného zatčení nebo zadržení osoby v odlišných případech, včetně situace (tzv. druhá větev), kdy jsou „oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit [osobě] ve spáchání trestného činu“. Nejen jednoznačné znění druhé větve ustanovení, ale i související přípravné práce na Úmluvě jasně naznačují, že druhá větev čl. 5 odst. 1 písm. c) musí být považována za odlišný důvod zbavení svobody, oddělený od první větve.

V rozsudku ve věci Lawless (uvedeno výše, § 14) byla přitom záruka v podobě nutnosti předvedení zatčené nebo zadržené osoby před soudce považována za „plně v souladu s účelem Úmluvy chránit svobodu a tělesnou bezpečnost jednotlivce proti svévolnému zadržení a zatčení“.

115. Tento výklad nebyl následován v několika pozdějších rozsudcích, a to v období mezi rozsudky ve věci Ciulla a ve věci Ostendorf, čímž bylo znemožněno použití druhého důvodu zbavení svobody mimo kontext trestního řízení. Jak bylo nicméně uvedeno, tento přístup představoval nejen významný a nevýslovný odklon od judikatury založené na rozsudku ve věci Lawless; je rovněž obtížně sladitelný s jazykovým výkladem ustanovení podpořeným přípravnými pracemi na Úmluvě, jakož i s řadou rozsudků Soudu vydaných před i po rozsudku ve věci Ciulla (viz rozsudky ve věcech Irsko proti Spojenému království; Guzzardi; Steel a další a navazující rozhodnutí, vše uvedeno výše).

116. Soud proto zaujímá názor, že aby policie byla schopna plnit svoje povinnosti v podobě ochrany veřejného pořádku a bezpečnosti, může být, za předpokladu dodržení základního principu čl. 5 Úmluvy v podobě ochrany před svévolí (viz rozsudek velkého senátu ve věci Austin a další proti Spojenému království, stížnost č. 39692/09 a 2 další, § 56, ECHR 2012), zadrženi osoby na základě čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy zásadně přípustné i mimo kontext vedení trestního řízení. Pokud jde o okolnosti, za kterých je takové zadrženi osoby oprávněné, bude tato otázka souladu s čl. 5 odst. 1 písm. c) řešena v odstavcích 143 až 174 níže.

117. Vyvstává však otázka, zda požadavek „účelu“ stanovený v čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, totiž že zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby lze učinit „za účelem předvedení [osoby] před příslušný soudní orgán“, může představovat překážku možnosti preventivního zadržování osoby pokrytého druhou větví ustanovení.

(iv) Zda může požadavek „účelu“ stanovený v čl. 5 odst. 1 písm. c) představovat překážku pro preventivní zadrženi osob v rámci druhé větve ustanovení

118. Soud v rozsudku ve věci Lawless (viz výše) uvedl, že požadavek účelu podle čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy se vztahuje na všechny kategorie případů uvedené v tomto pododstavci. Je však třeba uvést, že Soud v dalších případech dovodil, že je potřeba tento požadavek vykládat a uplatňovat s určitou mírou flexibility (...). Skutečnost, že zadržena osoba nebyla obviněna ani předvedena před soudce, nutně neznamená, že účel jejího zadrženi nebyl v souladu s čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy. (...)

(...)

120. Soudu není znám žádný důvod, proč by takovou flexibilitu neměl použít ani v případě preventivního zadržení podle druhé větve čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy. Pro opačný závěr existuje naopak řada důvodů.

(...)

123. Jak již Soud rozhodl, čl. 5 nemůže být vykládán takovým způsobem, který by policii znemožnil vykonávat její povinnosti udržovat pořádek a chránit bezpečnost za předpokladu, že přijatá opatření jsou v souladu s požadavkem chránícím jednotlivce před svévolí (viz Ostendorf, uvedeno výše, § 88). Policie musí mít při činění operativních rozhodnutí určitou míru diskrece. Taková rozhodnutí jsou totiž téměř vždy komplikovaná a policie, která má přístup k informacím, jež nejsou široké veřejnosti dostupné, bude obvykle v nejlepším postavení k jejich přijetí (viz Austin a další, uvedeno výše, § 56).

(...)

125. Je proto možné tvrdit, jako to učinil i Nejvyšší soud Spojeného království (...), že pokud jde o krátkodobé preventivní zadržení osoby, požadavek „za účelem předvedení [zadržené osoby] před příslušný soudní orgán“ implicitně závisí na tom, zda důvod pro zadržení trvá dostatečně dlouhou dobu nutnou pro předvedení dané osoby před soudní orgán. V tomto ohledu se Soud domnívá, že otázka, zda byl splněn požadavek účelu, by měla záviset na objektivním posouzení chování příslušných orgánů, konkrétně na tom, zda je zadržená osoba, jak vyžaduje čl. 5 odst. 3, ihned předvedena před soudce nebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci, nebo je před takovým okamžikem propuštěna. V případě nedodržení duze uvedeného požadavku by měla mít dotyčná osoba nárok na odškodnění v souladu s čl. 5 odst. 5 Úmluvy.

126. V tomto kontextu a v závislosti na dostupnosti dodatečných záruk stanovených v čl. 5 odst. 3 a 5 Úmluvy ve vnitrostátním právu, které budou podrobněji popsány níže, se Soud domnívá, že pokud je osoba propuštěna z preventivního zadržení po krátké době, ať už proto, že hrozící riziko pominulo, nebo například proto, že uplynula stanovená krátká lhůta, požadavek účelu, aby byla zadržená osoba předvedena před soudní orgán, by neměl jako takový představovat překážku krátkodobého preventivního zadržení spadajícího do druhé větve čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy. (...)

127. Zároveň je třeba zdůraznit, že jakákoli flexibilita v této oblasti je omezena důležitými ochrannými zárukami obsaženými v čl. 5 odst. 1 Úmluvy, zejména požadavky, aby zbavení svobody bylo zákonné (viz bod 74 výše), bylo v souladu s účelem chránit jednotlivce před svévolí (viz body 74 až 76 výše), aby byl trestný čin konkrétní a specifický, a to zejména pokud jde o místo a dobu jeho spáchání a jeho oběti (viz bod 89 výše), a povinností vnitrostátních orgánů poskytnout sku-

tečnosti nebo informace, které by přesvědčily objektivního pozorovatele o tom, že se zadržená osoba mohla dopustit daného trestného činu (viz bod 91 výše). Tato flexibilita je dále omezena požadavkem, aby bylo zatčení a zadržení osoby „důvodně považováno za nezbytné“ (viz bod 77 výše, další rozpracování tohoto kritéria viz v bodě 161 níže). Při posuzování rozsahu tohoto požadavku lze navíc vzít v úvahu, do jaké míry mají opatření vliv na zájmy chráněné jinými právy zaručenými Úmluvou.

(v) *Další záruky podle čl. 5 odst. 3 a 5*

128. Jak bylo uvedeno výše, záruka pro první větev dle čl. 5 odst. 3 Úmluvy, aby každý, kdo byl zatčen nebo zadržen v souladu s ustanoveními odstavce 1 písm. c), byl ihned předveden před soudní orgán, platí stejně pro druhou větev čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy (viz rozsudek *Lawless*, uvedený výše, § 14). Článek 5 odst. 3 zahrnuje procedurální požadavek, aby soudce nebo jiná úřední osoba zmocněná zákonem k výkonu soudní pravomoci rozhodovala o zadržené osobě, která před něj byla předvedena, jakož i věcný požadavek, aby tentýž soudce či úředník přezkoumal okolnosti svědčící ve prospěch a proti zadržení – tedy, zda existují důvody ospravedlňující takové zadržení – a aby rozhodl o propuštění zadržené osoby v případě, kdy takové důvody neexistují (viz například rozsudek ve věci *Buzadji*, uvedeno výše, § 98). (...)

(...)

133. (...) Jestliže je v případě zbavení svobody osoby „pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu“ podle první větve čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy každé období delší než čtyři dny *prima facie* příliš dlouhé (...), bude v případě zbavení svobody osoby mimo kontext vedení trestního řízení „jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu“ podle větve druhé vyžadována výrazně kratší lhůta, aby tato mohla být považována za okamžitou („ihned“).

134. S přihlédnutím k těmto úvahám, včetně nutnosti posoudit rychlost předvedení před soudní orgán podle okolností každého jednotlivého případu, Soud uvádí, že by propuštění „v době před okamžitou soudní kontrolou“ v rámci preventivního zadržení mělo obecně být spíše otázkou hodin než dnů.

135. Pokud jde o požadavek pro druhou větev dle čl. 5 odst. 3 Úmluvy, aby každý, kdo byl zatčen nebo zadržen v souladu s čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, „měl právo být souzen v přiměřené lhůtě nebo propuštěn během řízení“, je nutné zmínit, že preventivní zadržení je charakterizováno absencí trestního obvinění zadržené osoby. Ze samotného preventivního zadržení nevyplývá, že by vnitrostátní orgány měly v úmyslu zadrženou osobu obvinít či činit další úkony za účelem zvažování obvinění zadržené osoby. V případě, kdy není zahájeno trestní řízení, nemůže se tento požadavek na preventivní zadržení vztahovat.

136. Další zárukou, jež se stejně aplikuje i na situaci preventivního zadržení na základě druhé větve čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, je čl. 5 odst. 5 Úmluvy, podle něhož „každý, kdo byl obětí zatčení nebo zadržení v rozporu s ustanoveními tohoto článku, má nárok na odškodnění“. (...) Z požadavku zákonnosti, jenž je obsažen v čl. 5 odst. 1 Úmluvy (viz bod 74 výše), vyplývá, že soudní přezkum zákonnosti zbavení svobody je součástí posouzení takového nároku.

(vi) Shrnutí relevantních principů vztahujících se k preventivnímu zadržení na základě čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy

137. S přihlédnutím k výše uvedeným úvahám velký senát konstatuje, že je potřeba objasnit a přizpůsobit judikaturu vztahující se k čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy a zejména přijmout výklad, že druhou větve uvedeného článku lze chápat jako odlišný důvod pro zbavení svobody osoby, nezávisle na větvi první. Přestože požadavek „účelu“ podle čl. 5 odst. 1 písm. c) dopadá i na zbavení svobody podle druhé větve tohoto ustanovení, měl by tento požadavek uplatňován s určitou mírou flexibility tak, aby otázka souladu byla závislá na tom, zda je zamýšleno zadržet osobu (jak vyžaduje čl. 5 odst. 3) ihned předvést před soudce nebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci, nebo ji před takovým okamžikem propustit. V případě nedodržení druhé větve uvedeného požadavku by měla mít dotyčná osoba nárok na odškodnění v souladu s čl. 5 odst. 5 Úmluvy. Jinými slovy, v případě existence záruk ve smyslu čl. 5 odst. 3 a 5 Úmluvy ve vnitrostátním právu nebude požadavek účelu představovat překážku krátkodobého zadržení osoby za takových okolností, jako jsou okolnosti v projednávaném případě.

(e) Aplikace uvedených principů podle písm. c) na projednávanou věc

(i) Zda preventivní zadržení stěžovatelů spadalo pod druhou větve čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy

138. (...) Stěžovatelé nebyli nikdy obviněni z trestného činu ani nebyli v trestním řízení vyšetřováni, jejich zadržení ani nebylo provedeno za účelem předvedení před soudní orgán. Byli naopak zadrženi pro čistě preventivní účely. Podle vnitrostátního práva by takové zadržení nemělo obecně trvat déle než šest hodin a mělo by být opodstatněné pouze tak dlouho, dokud to je nezbytné pro zabránění danému riziku či nebezpečí.

139. (...) V kontextu okolností projednávaného případu, zejména té skutečnosti, že bylo ve stejný den zadrženo celkem 138 osob, má Soud za to, že stěžovatelé byli propuštěni před tím, než bylo nezbytné je předvést před soudní orgán v souladu s požadavkem rychlosti podle čl. 5 odst. 3 Úmluvy tak, jak je popsáno výše (viz odstavce 133–134).

140. Stěžovatelé, kteří byli propuštěni dříve, než vstoupila do hry tato záruka podle odstavce 3, měli příležitost požadovat přezkoumání zákonnosti jejich

zadržení na základě vnitrostátního zákona. (...) Stěžovatelům mohlo rovněž být poskytnuto odškodnění (...). Příslušný postup byl tedy v souladu s čl. 5 odst. 5 Úmluvy.

141. Poté, co bylo zjištěno, že jsou splněny předpoklady pro použití flexibilního výkladu požadavku „účelu“ v projednávaném případě, Soud konstatuje, že zadržení stěžovatelů na základě dánského zákona o policii lze podřadit pod druhou větev čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy.

142. Nyní je potřeba určit, zda bylo zadržení stěžovatelů odůvodněno podle posledně uvedeného ustanovení.

(ii) Zda byli stěžovatelé zadrženi v souladu s vnitrostátním právem

143. Soud nejprve přezkoumá „zákonost“ zadržení stěžovatelů, tedy zda bylo učiněno v souladu s hmotněprávními a procesními pravidly vnitrostátního práva (viz například rozsudek ve věci Amuur proti Francii, 25. 6. 1996, § 50). Ustanovení § 5 odst. 1 zákona o policii ukládá policii povinnost odvrátit veškeré nebezpečí ohrožující bezpečnost osob, veřejný pořádek a veřejnou bezpečnost. Ustanovení § 5 odst. 3 zákona opravňuje policii zadržet v případě potřeby osoby, které takové riziko představují. Stejně ustanovení stanoví, že „zadržení musí být co nejkratší a nejmírnější a pokud je to možné, nesmí jeho délka překročit šest hodin.“

(...)

146. Z přezkumu domácího řízení vyplývá, že policie v rámci své strategie náležitě zohlednila stanovený šestihodinový limit zadržení. (...) Za účelem zabránění střetů mezi fotbalovými chuligány připravila policie plán aktivního dialogu s fanoušky, a to již od 12 hodin, kdy začali jednotliví fanoušci přijíždět do centra města. V případě jakýchkoliv střetů mezi fanoušky plánovala policie na základě dánských procesních předpisů zatknout a obvinít osoby, jež tyto střety budou podněcovat. V případě, že zatčení a obvinění nebude možné, plánovala policie tyto osoby zadržet na základě § 5 odst. 3 zákona o policii. S ohledem na šestihodinovou lhůtu se policie snažila nepřistupovat k zadržení těchto osob ihned zkraje dne, neboť by zadržaná osoba musela být propuštěna během zápasu nebo bezprostředně po něm, mohla by se tak vrátit do centra města a opětovně se zapojit do násilných střetů (...). Z prohlášení vrchního policejního inspektora B. O. učiněného před městským soudem navíc vyplývá, že při provádění tohoto plánu policie průběžně celou situaci vyhodnocovala. Pokračující násilí vedlo k překročení šestihodinového limitu zadržení. Policie začala propouštět zadržené osoby po půlnoci, kdy se situace v centru Kodaně uklidnila a kdy se vznik dalších střetů jevil nepravděpodobným (...).

147. Vnitrostátní soudy tyto faktory zohlednily a dospěly k závěru, že zadržení stěžovatelů bylo v souladu s ustanovením § 5 odst. 3 zákona o policii. (...)

148. V této souvislosti je třeba připomenout, že náleží primárně vnitrostátním orgánům, zejména soudům, vykládat a uplatňovat vnitrostátní právo, v projednávaném případě § 5 odst. 3 zákona o policii. Kromě případů svévolle nebo zjevné nepřiměřenosti není úkolem Soudu zpochybňovat výklad vnitrostátního práva vnitrostátními soudy (viz mimo jiné rozsudek velkého senátu ve věci Radomilja a další proti Chorvatsku, stížnost č. 37685/10 a 22768/12, § 149, 20. 3. 2018). Soud nezjistil nic, co by naznačovalo, že posouzení vnitrostátních soudů bylo v tomto ohledu svévolné nebo zjevně nepřiměřené, uznává proto, že zadržení stěžovatelů bylo ve smyslu souladu s hmotněprávními a procesními pravidly vnitrostátního práva „zákonné“.

(iii) Zda nebylo zadržení stěžovatelů „svévolné“

149. V průběhu přezkumu zadržení vnitrostátními soudy byli všichni tři stěžovatelé právně zastoupeni a vyslechnuti, jakož i jimi navržený svědci. Rovněž byli jako svědci vyslechnuti vrchní policejní inspektor B. O. a další 4 příslušníci policie.

(...)

153. Na základě těchto výpovědí a dalších důkazů vnitrostátní soudy měly za prokázané, že první velký střet mezi dánskými a švédskými fotbalovými fanoušky započal na náměstí Amagertorv v 15:41 hod.; že tento střet představoval konkrétní a bezprostřední nebezpečí narušení veřejného pořádku; že policie měla povinnost zabránit takovému narušení na základě § 5 odst. 1 zákona o policii; jakož i že policie zadržením stěžovatelů nepřekročila své pravomoci podle § 5 odst. 3 zákona o policii.

154. Jak Soud opakovaně zdůrazňuje ve své judikatuře, vnitrostátní soudy mají v zásadě lepší postavení než mezinárodní soud při posuzování předložených skutečností a důkazů (viz mimo jiné rozsudky ve věcech Winterwerp, uveden výše, § 40; Weeks proti Spojenému království, 2. 3. 1987, § 50, Série A č. 114; Sabeva proti Bulharsku, stížnost č. 44290/07, § 58, 10. 6. 2010; Witek proti Polsku, stížnost č. 13453/07, § 46, 21. 12. 2010; a Reiner proti Německu, stížnost č. 28527/08, § 78, 19. 1. 2012). (...)

155. Soud nevidí žádný důvod zpochybnit výše uvedený skutkový stav zjištěný vnitrostátními soudy, podle kterého byli stěžovatelé zadrženi proto, že policie měla dostatečné důvody domnívat se, že stěžovatelé podněcovali jiné osoby k zahájení násilných střetů se švédskými fotbalovými fanoušky v centru Kodaně, čímž vyvolali konkrétní a bezprostřední nebezpečí ohrožení a narušení veřejného pořádku, bezpečnosti osob či veřejné bezpečnosti. Soud nezjistil žádné skutečnosti, dle kterých by vnitrostátní orgány postupovaly při uplatňování příslušných právních předpisů nedbale či ve zlém víře. (...) Skutková zjištění vnitrostátních soudů nebyla svévolná ani zjevně nepřiměřená a Soud nemá žádné objektivní důvody, natož

přesvědčivé důkazy, které by mohly zpochybnit provedené posouzení věci na vnitrostátní úrovni.

156. Pokud jde o požadavek uvedený v čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, že trestný čin musí být konkrétní a specifický, zejména pokud jde o místo a dobu jeho spáchání a jeho oběť či oběti, je třeba poznamenat, že § 5 odst. 1 a 3 zákona o policii nespécifikuje žádné trestné činy, kterých by se stěžovatelé měli zdržet.

157. Jak však v souvislosti se střety fotbalových chuligánů a souvisejícím rizikem narušení veřejného pořádku a ohrožení veřejné bezpečnosti a bezpečnosti osob zdůraznila dánská vláda, řada příslušných ustanovení umožňujících trestat určitá jednání upřesňuje, kterých konkrétních trestných činů by se měli stěžovatelé zdržet. Patří sem povinnost nevyvolávat násilné střety či neprojevovat jakoukoliv jinou formu násilného chování, jež by mohlo narušit veřejný pořádek (...), jejíž porušení představuje na základě vnitrostátního zákona čin, za nějž lze uložit pokutu. Kromě toho čl. 134a dánského trestního zákoníku stanoví povinnost osob neúčastnit se násilných střetů, jakož se i nezapojit do jiných závažných rušení klidu na veřejném místě (...); v případě porušení tohoto ustanovení lze uložit trest odnětí svobody na dobu nejvýše jednoho roku a šesti měsíců. Další trestné činy týkající se násilí a povinnosti zdržet se jejich páčání jsou stanoveny v čl. 244, 245 a 291 dánského trestního zákoníku.

158. Soud se domnívá, že skutková zjištění vnitrostátních soudů (viz body 150–153 výše) by měla být schopna přesvědčit objektivního pozorovatele o tom, že v okamžiku zadržení stěžovatelů měla policie přesvědčivé důvody se domnívat, že stěžovatelé organizují střety mezi fotbalovými chuligány v centru Kodaně v souvislosti s fotbalovým utkáním konaným dne 10. 10. 2009, což by mohlo představovat značné nebezpečí pro bezpečnost ostatních fotbalových fanoušků a neúčastněných přítomných třetích osob. (...)

159. Soud je proto přesvědčen, že skutkový stav zjištěný vnitrostátními soudy dostatečně svědčí o tom, že je možné považovat „trestný čin“ za „specifický a konkrétní“ ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy.

160. Soud je rovněž přesvědčen, že vnitrostátní orgány předložily důkazy o tom, že by se stěžovatelé s největší pravděpodobností zapojili do páčání tohoto trestného činu, pokud by jim v tom nebylo zabráněno jejich zadržením.

(iv) Zda bylo zadržení stěžovatelů „nezbytné“

161. Kritérium nezbytnosti, které se uplatní pro některá ustanovení čl. 5 odst. 1 Úmluvy, včetně první větve písmene c), bylo uvedeno výše v bodě 77, jedná se zejména o povinnost vnitrostátních orgánů zvážit „alternativní prostředky“. (...) Soud přitom považuje za vhodné toto kritérium rozvést i ve vztahu k druhé větvi písmene c). Podle názoru Soudu je potřeba zvážit méně závažná opatření a tato shledat jako nedostatečná pro ochranu osobního nebo veřejného zájmu vyžadujícího zadržení dotyčné osoby. Preventivní zadržení nelze rozumně považovat

za nezbytné, pokud nedojde k dosažení spravedlivé rovnováhy v demokratické společnosti mezi zájmem na zabránění bezprostředního rizika spáchání trestného činu a významem práva osob na svobodu. Aby bylo tak závažné opatření jako je zbavení svobody osoby nezbytné, konkrétní a specifický trestný čin ve smyslu druhé větve čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy musí být závažného charakteru a představovat nebezpečí pro život a zdraví nebo nebezpečí vzniku značné materiální škody. Z toho dále vyplývá, že zadržení osoby by mělo být ukončeno ihned poté, co pomine riziko, což vyžaduje průběžné sledování situace; délka zadržení je přitom rovněž důležitým faktorem (viz například rozsudek ve věci Schwabe a M. G. proti Německu, stížnosti č. 8080/08 a 8577/08, § 78).

162. Soud uznává, že v posuzovaném případě konkrétní a specifický trestný čin v podobě podněcování násilných střetů mezi fotbalovými chuligány v centru Kodaně, konkrétně na náměstí Amagertorv v 15:50 hod. a před Tivoli Gardens v 16:45 hod., představoval značné nebezpečí pro bezpečnost všech ostatních fotbalových fanoušků a nezúčastněných třetích osob. Soud se tudíž domnívá, že trestný čin, jehož spáchání se vnitrostátní orgány snažily zabránit, byl nepochybně závažný.

163. Soud dále bere v úvahu, že (...) strategií předcházení násilným střetům byl aktivní dialog vedený s fotbalovými fanoušky a diváky, jež probíhal od 12 hodin, kdy tito začali na fotbalové utkání přijíždět. Policie přitom zadržovala pouze osoby, jež násilné střety mezi fotbalovými fanoušky podněcovaly a organizovaly. I když došlo do začátku fotbalového utkání k několika střetům, strategií policie bylo i nadále vést aktivní dialog s cílem zajistit řádné chování většiny fanoušků a umožnit jim přístup na fotbalový stadion a sledování fotbalového utkání (...).

164. Soud tak má za to, že před vypuknutím prvního násilného střetu na náměstí Amagertorv v 15:41 hod. policie uplatnila velice pečlivý přístup s mírnými opatřeními, jehož cílem bylo zabránit násilným střetům mezi fotbalovými chuligány.

165. Navíc, i v situaci, kdy skupina zhruba padesáti dánských fotbalových fanoušků opustila restaurační zařízení a vydala se přímo zapojit do násilného střetu na náměstí Amagertorv, pokusila se policie nejprve aplikovat méně závažná opatření (...) v podobě oddělení jednotlivých skupin fotbalových fanoušků od sebe (...).

(...)

167. Podle názoru Soudu uvedené ukazuje, že se policie neuchýlila k nadměrnému zadržování osob, nýbrž zadržela pouze ty osoby, které, na základě provedeného posouzení situace policií, představovaly riziko narušení veřejného pořádku a nebezpečí pro jednotlivce a veřejnou bezpečnost.

(...)

169. Za těchto okolností nevidí Soud žádný důvod k tomu, aby zpochybnil závěr dánského městského soudu, že „za těchto okolností nebylo možné méně závažná opatření považovat za dostatečná k odvrácení rizika dalších násilností“, a že „kodaňská policie nepřekročila zadržením [stěžovatelů] na základě § 5 odst. 3 zákona o policii své pravomoci“. Tento závěr byl potvrzen i soudem odvolacím, přičemž následně podané dovolání k dánskému Nejvyššímu soudu bylo odmítnuto.

Soudu nejsou známy žádné přesvědčivé důvody k tomu, aby se odchýlil od závěrů vnitrostátních soudů. Je tedy přesvědčen, že zadržení stěžovatelů lze rozumně považovat za „nezbytné“ proto, aby se jim zabránilo v podněcování či pokračování v podněcování násilných střetů mezi fotbalovými chuligány, neboť méně závažná opatření nebyla dostatečná.

170. Pokud jde o délku trvání zadržení stěžovatelů, městský soud ve svém posouzení uvedl následující závěr, se kterým Soud nemá důvod nesouhlasit:

„Zadržení [stěžovatelů], [jež trvalo téměř 8 hodin], bylo ukončeno, jakmile policie vyhodnotila, že se situace v centru města zklidnila poté, co byla před půlnocí zadržena skupina pětaticeti Dánů. Za okolností projednávaného případu se soud domnívá, že neexistuje žádný důvod pro zpochybnění správnosti závěru policie, podle něhož by propuštění zadržených osob dříve, než se situace v centru města uklidnila, představovalo konkrétní a bezprostřední nebezpečí dalších násilností, včetně střetů s těmi diváky, kteří po skončení utkání opustili fotbalový stadion a stále se v hojném počtu nacházeli v ulicích města.“

171. Soud navíc konstatuje, že policie pečlivě monitorovala, zda a kdy hrozící riziko pominulo. (...) Jak vyplývá z výpovědi vrchního policejního inspektora pověřeného zadržením a propuštěním osob a dohledem nad dodržováním stanovených procedur, probíhal neustálý vzájemný dialog mezi ním, policejními složkami v terénu a osobou dohlížející na kamerový systém, což mu umožnilo náležitě vyhodnotit okamžik, ke kterému mohly být zadržené osoby propuštěny.

172. S přihlédnutím k výše uvedeným úvahám je Soud rovněž přesvědčen, že stěžovatelé byli propuštěni ihned poté, jakmile bezprostřední nebezpečí pominulo; že jejich zadržení netrvalo déle, než bylo nezbytně nutné k zabránění osobám v podnikání dalších kroků směřujících k podněcování násilných střetů mezi fotbalovými chuligány v centru Kodaně dne 10. 10. 2009; jakož i že hrozící rizika byla dostatečně sledována a hodnocena.

173. Za těchto okolností se Soud domnívá, že vnitrostátní soudy dosáhly spravedlivé rovnováhy mezi významem práva na svobodu a důležitostí předcházení organizování a účasti stěžovatelů na násilných střetech mezi fotbalovými chuligány.

(v) Závěr

174. Ve světle výše uvedeného dospěl Soud k závěru, že preventivní zadržení stěžovatelů bylo učiněno v souladu s čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, a tudíž v důsledku tohoto zadržení nedošlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. Jednomyslně *rozhoduje* o spojení stížností.
2. Jednomyslně *prohlašuje* stížnosti za přijatelné.
3. Patnácti hlasy proti dvěma *rozhoduje*, že nedošlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy

(Zpracoval Lukáš Boháček)



Tisk a distribuci zajišťuje Wolters Kluwer ČR, a. s., U nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3.

Ročně vycházejí 4 čísla. Cena základního předplatného je 1 190 Kč bez DPH.

Odpovědná redaktorka: PhDr. Mgr. Marie Novotná, tel. 246 040 417, 603 826 881,
e-mail: marie.novotna@wolterskluwer.com

Administrace předplatného: Wolters Kluwer ČR, a. s., U nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3
e-mail: zakaznicke@wolterskluwer.com

Distribuce: CASUS direct mail, a. s., Žilinská 5/2773, 141 00 Praha 4

Tisk:

SERIFA®



Vytištěno na 100%
recyklovaném papíru se
značkou Eco-label EU.